

SIJAISISIEN ÄÄNI KUULUVAKSI

Kyselytutkimus sijaissien tyytyväisyydestä perhehoidon tukimuotoihin

Jenni Puntanen
Minna Vainiontaus

Opinnäytetyö
Marraskuu 2011

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

Tekijä(t) PUNTANEN, Jenni VAINIONTAUS, Minna	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 07.11.2011
	Sivumäärä 96	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ( ) saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi SIJAISISIEN ÄÄNI KUULUVAKSI Kyselytutkimus sijaisisien tyytyväisyydestä perhehoidon tukimuotoihin		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) MOILANEN, Johanna		
Toimeksiantaja(t) Perhehoitoliitto ry		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Perhehoitoliiton kanssa, joka on valtakunnallinen sijaisvanhempien ja perhehoitajien liitto. Tutkimuksen kohteena oli lastensuojelun perhehoitajina toimivat miehet, sijaisisät. Lastensuojelun perhehoidolla tarkoitetaan henkilön hoidon, kasvatuksen tai muun ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä hänen kotinsa ulkopuolella yksityiskodissa. Sijaisisyys on vanhemmuuden muoto miehelle, joka on puolisonsa kanssa yhdessä ottanut perheeseensä sijoitetun lapsen.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten tyytyväisiä sijaisisät ovat perhehoitajien nykyisiin tukimuotoihin ja mitä tukimuotoja kaipaisivat. Tukimuodoista tutkittiin ennakkovalmennusta, sosiaalityöntekijän tukea, koulutuksia, työhajausta ja vapaita. Lisäksi tarkoituksena oli selvittää, miten sijaisisät kokevat sijoittajan kanssa toimimisen sekä miten tärkeänä pitävät vertaistukea. Opinnäytetyön tavoitteena oli, että Perhehoitoliitto voisi hyödyntää tutkimuksen tuloksia kehittäessään perhehoitajille tarjoamia tukimuotoja.</p> <p>Tutkimus toteutettiin kvantitatiivisena tutkimuksena. Tutkimusmenetelmäksi valittiin sähköinen kyselylomake ja aineistoa kerättiin huhti- toukokuun 2011 aikana. Vastaajia kertyi yhteensä 44. Tutkimusaineisto analysoitiin käyttämällä kuvailevaa tilastollista analyysia.</p> <p>Tulosten perusteella voidaan todeta, että kaikissa tutkituissa tukimuodoissa on vielä kehitettävää sijaisisien kokemusten mukaan. Tärkeimpinä kehittämisen kohteina esiin nousi työhajauksen saatavuus sekä vapaiden määrä ja pitäminen. Sosiaalityöntekijän tuki koettiin tärkeäksi, mutta sitä ei ollut sijaisisille tarpeeksi saatavilla. Suurin osa sijaisisistä koki tulleen tasavertaisesti huomioiduksi sijaisäitiin verrattuna. Myös vertaistuki koettiin merkittäväksi tukimuodoksi. Opinnäytetyö antaa hyödyllistä tietoa sijaisisien tyytyväisyydestä perhehoidon tukimuotoihin.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Sijaisisät, sijaisisyys, lastensuojelu, perhehoito, perhehoidon tukimuodot, kyselytutkimus		
Muut tiedot		

Author(s) PUNTANEN, Jenni VAINIONTAUS, Minna	Type of publication Bachelor's / Master's Thesis	Date 07112011
	Pages 96	Language Finnish
	Confidential ( ) Until	Permission for web publication (X)
Title LISTENING TO FOSTER FATHERS' VOICES The survey about foster fathers satisfaction to private care support forms		
Degree Programme Degree Programme in Social Care		
Tutor(s) MOILANEN, Johanna		
Assigned by The Finnish Family Care Union		
Abstract <p>The thesis was done in collaboration with The Finnish Family Care Union, which is a nationwide foster family and private care-provider union. The research subject was men who acted as foster fathers in child welfare. Child welfare's family care means organizing a person's care, education or other round-the-clock care outside this person's home in a private home. Foster fatherhood is a form of parenting to a man who, together with his wife, has taken a child placed in custody in his family.</p> <p>The purpose of this thesis was to determine how satisfied foster fathers were with the current forms of private care support forms and what type of support they would need. The examined private care support forms were pre-training, support from a social worker, training, supervision of work and free time. In addition, the purpose was to determine how foster fathers experienced working with a social worker and what importance they gave to peer support. The aim of the thesis was that the Family Care Union could benefit from the research results in the development of their activities.</p> <p>The survey was conducted as quantitative research. The research method was an electronic questionnaire and the data were collected in April- May in 2011. We had 44 respondents. The data was analyzed by using descriptive statistics.</p> <p>Based on the results it can be said that all forms of support that were examined could be further developed. The availability of the supervision of work and the number of free days and keeping those free days were the main targets of development. The support of a social worker was considered important but it was not sufficiently available to foster fathers. Most of the foster fathers felt that they had been equally acknowledged with foster mothers by the social worker. Also peer support was seen as an important form of support. The thesis provides useful information about foster fathers' satisfaction of private care support forms.</p>		
Keywords Foster fathers, foster fatherhood, private care, private care support forms, survey		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	4
2 LASTENSUOJELUN PERHEHOITO	5
2.1 Mitä on lastensuojelun perhehoito?	5
2.2 Sijaisvanhemmaksi ryhtyminen	7
2.3 Toimeksiantosopimuksen tekeminen	9
2.4 Sijoitusprosessi.....	10
3 SIJAISISYYS ISYYDEN MUOTONA	12
3.1 Isyys yhteiskunnallisesti.....	12
3.2 Sijaisisyys.....	14
4 SIJASPERHEEN TUKIMUODOT	16
4.1 Taloudellinen tuki.....	16
4.2 Ammatillinen tuki	18
4.2.1 Sosiaalityöntekijän tuki.....	18
4.2.2 Työnohjaus	19
4.2.3 Koulutukset	20
4.3 Sosiaalinen tuki	20
4.3.1 Vertaistuki	20
4.3.2 Vapaat	22
4.4 Muut tukimuodot.....	22
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	24
5.1 Lähtökohdat ja yhteistyökumppani	24
5.2 Tutkimusaineiston kuvaus	25

5.3 Tutkimusongelmat	25
5.4 Tutkimusote	26
5.4.1 Tutkimusmenetelmä.....	27
5.4.2 Kyselylomakkeen laatiminen	27
5.4.3 Tutkimusaineiston keruu	29
5.5 Aineiston käsittely ja analyysi	31
5.6 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	32
6 TUTKIMUSTULOKSET	33
6.1 Taustatiedot.....	34
6.2 Ennakkovalmennus	37
6.3 Sosiaalityöntekijän tuki.....	41
6.4 Koulutukset	47
6.5 Työnohjaus.....	51
6.6 Vapaat.....	53
6.7 Vertaistuki	55
6.8 Tutkimuotojen kehittäminen	61
7 YHTEENVETO	63
8 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	65
8.1 Tutkimusprosessin pohdinta.....	65
8.2 Tutkimustulosten pohdinta ja johtopäätökset	68
9 LÄHTEET	76
LIITTEET	81
Liite 1. Sähköpostin saatekirje	81
Liite 2. Kyselyn saatekirje	82

Liite 3. Lopullinen kysely.....	83
---------------------------------	----

KUVIOT

KUVIO 1. Sijaisien ikäjakauma	34
KUVIO 2. Sijaisänä oloaika (n=44).....	35
KUVIO 3. Sosiaalityöntekijän tuki (n=44)	41
KUVIO 4. Sosiaalityöntekijän yhteydenpito (n=26).....	46
KUVIO 5. Sijaisvanhemmille järjestetyt koulutukset	48
KUVIO 6. Sijaisien kokemukset siitä tarvitsisivatko työnohjausta (n=24)	52
KUVIO 7. Sijaisvanhemmuuteen liittyvä vertaistuki (n=43)	55
KUVIO 8. Mistä sijaisät ovat saaneet tietoa vertaistuesta (n=44).....	57

TAULUKOT

TAULUKKO 1. Sijoitettujen lasten määrä tällä hetkellä	36
TAULUKKO 2. Ennakovalmennuksen antamat valmiudet toimia sijaisänä.....	38
TAULUKKO 3. Mistä olisi kaivattu lisää tietoa ennakovalmennuksessa.....	39
TAULUKKO 4. Sosiaalityöntekijän tuki	44
TAULUKKO 5. Koulutukset	49
TAULUKKO 6. Vapaat.....	54
TAULUKKO 7. Sijaisien kokemukset vertaistuen merkityksestä	58

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme käsittelee perhehoitajina toimivien miesten, sijaisisien, kokemuksia lastensuojelun perhehoidon tukimuodoista. 2000-luvulla on herännyt mielenkiinto isyyttä kohtaan. Sijaisisyys on edelleen melko kartoittamatonta aluetta, mikä tekee tutkimuksemme aiheesta merkityksellisen. Ajatus aiheesta nousi ollessamme Perhehoitoliiton edustajan luennolla, jossa puhuttiin sijaisyydestä. Olemme monesti pohtineet isien asemaa sosiaalihuollossa, jossa isyys tuntuu jäävän taka-alalle. Isyys on kiehtonut meitä ja olemme kiinnittäneet isien asemaan huomiota opinnoissa ja harjoitteluissa. Olemme kokeneet, että isät jäävät palveluissa vähemmälle huomiolle kuin äidit. Perhehoitoliitolla oli samankaltaisia kokemuksia asiasta. He olivat kuulleet sijaisisiltä, että heidän äänensä ei aina välttämättä kuulu neuvotteluissa ja muissa tapaamisissa. Usein keskustelua käydään sosiaalityöntekijän ja sijaisäidin kesken.

Opinnäytetyössämme asetimme tutkimuskysymykseksi, miten sijaisiset kokevat tulensa huomioiduksi verrattaessa sijaisäiteihin. Halusimme myös selvittää, ovatko sijaisiset tyytyväisiä heille tällä hetkellä tarjottuihin tukimuotoihin, mitä tukimuotoja he kaipaisivat ja miten olemassa olevia kehittäisivät. Vertaistuen merkitystä halusimme myös työssämme tutkia, koska uskomme sen olevan yksi merkittävä tukimuoto sijaisisille.

Opinnäytetyömme toimeksiantajana toimi Perhehoitoliitto ry, joka on vuonna 1983 perustettu valtakunnallinen sijaisvanhempien ja perhehoitajien liitto. Perhehoitoliitto tukee perhehoitajia tehtävässään. Perhehoitoliitolla on 25 alueellista jäsenyhdistystä ja yhteensä noin 3700 jäsentä. (Hakkarainen, Kuukkanen & Piispanen 2010, 4.)

On luultavaa, että perhehoidon osuus tulee Suomessa kasvamaan, koska perhehoidosta tulee ensisijainen sijaishuollon muoto 1. tammikuuta 2012 voimaan astuvan lakimuutoksen myötä. Lastensuojelulain (2007) 50§ asetetaan, että laitoshuoltoa

järjestetään, jos lapsen sijaishuoltoa ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti riittävien tukitoimien avulla perhehoidossa tai muualla (L 8.4.2011/316, 50§). Opinnäytetyömme aihe on lakimuutoksen myötä ajankohtainen.

Perhehoidon asema ensisijaisena sijaishuollon muotona voi olla haasteellista saada toimimaan Suomessa, koska vuonna 2009 laitoshuollossa olevien lasten ja nuorten määrä jatkoi edelleen kasvuaan (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2010, 6). Perhehoidon nouseminen ensisijaiseksi sijaishuollon muodoksi edellyttää sitä, että perhehoitajille suunnatut tukimuodot pystyvät vastaamaan perhehoitajien tuen tarpeisiin. Perhehoidon lisääntyessä myös tukimuotojen ja resurssien täytyy riittää, jotta perhehoitajat jaksavat vaativassa tehtävässään ja laitoshuolto ja sen tarve todella vähenisi. On tärkeää tutkia, miten perhehoitajat kokevat tukimuotojen riittävyyden ja merkityksen ja kehittää tukimuotoja, että heitä osattaisiin tukea oikealla tavalla tässä tärkeässä tehtävässä.

Lopuksi haluamme kiittää ohjaajaamme siitä mahtavasta tuesta ja tsemppauksesta, mitä tutkimuksen aikana saimme. Kiitokset myös Perhehoitoliitolle yhteistyöstä. Suurimmat kiitokset haluamme kuitenkin antaa niille sijaisille, jotka ottivat osaa tutkimukseemme, sijaisien ääni kuuluvaksi!

2 LASTENSUOJELUN PERHEHOITO

2.1 Mitä on lastensuojelun perhehoito?

Lastensuojelun tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön ja tasapainoinen ja monipuolinen kehitys. Lastensuojelulain (2007) mukaan lapsen vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsen hoidosta ja kasvatuksesta, laissa sää-

detyin edellytyksin lapsi voidaan kuitenkin sijoittaa kodin ulkopuolelle, jos lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestäminen sitä vaatii. (L 13.4.2007/417, 1 - 2§.)

Lastensuojelulain (2007) mukaan lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai väliaikaisen määräyksen perusteella sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, laitoshuoltona tai muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. (L 13.4.2007/417, 49§.) Perhehoitoa käytetään kun lapsi sijoitetaan perheeseen pitkäaikaisesti, kriisisijoituksena, lapsen tilanteen arvioinnissa, toisen perheen tuki- tai lomituserheenä ja vanhemmuuden ja tarpeiden arvioinnissa, jolloin sijoitetaan perheeseen sekä lapsi että vanhempi (Ketola 2008, 20).

Sosiaalihuoltolaissa (1982) lastensuojelun perhehoidolla tarkoitetaan henkilön hoidon, kasvatuksen tai muun ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä hänen kotinsa ulkopuolella yksityiskodissa. Lain mukaan perhehoidon tavoitteena on antaa perhehoidossa olevalle henkilölle mahdollisuus perheenomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin sekä edistää hänen perusturvallisuuttaan ja sosiaalista kehitystään. Sosiaalihuoltolaissa (1982) määritellään, että perhehoitoa annetaan henkilölle, jonka hoitoa, kasvatusta tai muuta huolenpitoa ei voida tarkoituksenmukaisesti järjestää hänen omassa kodissaan tai muita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita hyväksi käyttäen ja jonka ei katsota olevan laitoshuollon tarpeessa. (L 17.9.1982/710, 25§.)

Sosiaalihuoltolain (1982) mukaan perhehoidossa voi olla samanaikaisesti enintään neljä henkilöä hoitajan omat alle kouluikäiset lapset ja muut erityistä hoitoa ja huolenpitoa vaativat henkilöt mukaan lukien. Kuitenkin jos toimeksiantosuhteessa toimivalla on riittävä kokemus hoito- ja kasvatustehtävään sekä sopiva ammatillinen koulutus voi hän puolisonsa kanssa ottaa enintään seitsemän henkilöä perhehoitoon. Enimmäismääristä voidaan poiketa saman perheen jäsenten ja sisarusten kohdalla tai jos on olemassa jokin muu erityinen syy. (Ketola 2008, 21; L 17.9.1982/710, 25§.)

Vuonna 2009 pitkään nousua jatkanut sijoitettujen ja huostaan otettujen lasten määrä kääntyi lievään laskuun. Vuodesta 2008 vuoteen 2009 sijoitettujen lasten määrä väheni 1,4 % ja huostassa olevien 4 %. Kiireellisten sijoitusten määrä lisääntyi edelleen, samoin lastensuojelun avohuollon asiakkaiden kokonaismäärä. Kaikkiaan kodin ulkopuolelle sijoitettuna lapsia ja nuoria oli 16 643. Sijoitetuista lapsista 33 % oli perhehoidossa ja 18 % ammatillisessa perhekotihoitossa. Muihin Pohjoismaihin verrattuna Suomessa käytetään vähemmän perhehoitoa. Ruotsissa perhehoidon osuus sijaishuollosta on 70 %, Norjassa 80 %, Tanskassa 48 % ja lisäksi Islannissa perhehoito on yleisin sijaishuollon muoto. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010a, 23 - 25; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2010, 1, 5 - 6.)

2.2 Sijaisvanhemmaksi ryhtyminen

Sijaisvanhempia nimitystä käytetään lastensuojelun sijaishuollossa olevia lapsia ja nuoria hoitavista vanhemmista. Sen rinnalle syntyi vuonna 1992 käyttöön otetun perhehoitajalain myötä perhehoitaja-nimike. Perhehoitajalla tarkoitetaan usein perheen vanhempia tai puolisoja, jotka hoitavat huostaan otettuja tai tukitoimin sijoitettuja lapsia ja nuoria, vanhuksia, kehitysvammaisia aikuisia tai mielenterveyskuntoutujia omassa kodissaan. (Ketola 2008, 18.) Työssämme perehdymme lapsia ja nuoria hoitaviin perhehoitajamiehiin, sijaisisiin.

Perhehoitajalaissa (1992) on määritelty, kuka voi ryhtyä perhehoitajaksi. Laissa sanotaan, että perhehoitajaksi voidaan hyväksyä henkilö, joka on koulutuksensa, kokemuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella sopiva antamaan perhehoitoa. (L 3.4.1992/ 312, 1§.) Sijaisperheeksi ryhtyminen koskettaa koko perhettä, joten siitä tulee keskustella kaikkien perheenjäsenten kanssa ja koko perheen tulee hyväksyä perhehoidon aloittaminen. Sijaisperheeksi haluavan perheen tulee ottaa yhteyttä sosiaalitoimistoon ja kertoa toiveestaan saada perhehoitoon lapsia. Perheen kanssa käydään keskusteluja ja he käyvät valmennuskurssin ja tämän jälkeen he te-

kevät päätöksen perhehoitajiksi ryhtymisestä. Näiden myötä sosiaaliviranomaiset voivat hyväksyä perheen sijaisperheeksi. Sosiaaliviranomaisten kanssa käytävissä keskusteluissa arvioidaan perhehoitajaksi haluavan henkilökohtaisia ominaisuuksia ja hän arvioi niitä myös itse yhteisen arvioinnin periaatteen mukaisesti. (Ketola 2008, 21 - 22.)

Suomessa tiedostettiin jo 1980- luvulla, että sijaisvanhemmat tarvitsevat valmennusta, jotta pystyvät vastaamaan lasten monimuotoisiin tarpeisiin. Samaan aikaan alettiin USA:ssa kehittää yhdessä sijaisvanhempien kanssa PRIDE- ohjelmaa. Sana PRIDE tulee englanninkielisistä sanoista P= parents, R= resources, I= information, D= development, E= education. Valmennuksesta kehitettiin prosessinomainen, pitkäkestoinen ja lapsen tarpeista lähtevä. Vuodesta 1998 saakka on PRIDE- ohjelman käyttöoikeus ja ylläpito ollut Suomessa Pesäpuu ry:llä. (Back-Kiianmaa & Hakkarainen 2008, 121 - 122.)

PRIDE- ohjelman lähtökohtana on, että valmennuksen tulee tapahtua ennen kuin perhe ryhtyy sijaisperheeksi tai yleensäkin tekee päätöksen ryhtyä sijaisperheeksi. Perheen toivotaan tulevan koulutukseen avoimin mielin arvioimaan omia valmiuksiaan ja halukkuuttaan sijaisvanhemman tehtävään. Ennakkovalmennuksen yhtenä tärkeänä tavoitteena on antaa tietoa siitä, millaista on ryhtyä sijaisvanhemmaksi ”vieraalle”, usein monia menetyksiä läpikäyneelle ja paljon tarvitsevalle lapselle. Ennakkovalmennuksen keskeisenä tavoitteena on perhehoitajaksi aikovan henkilön valmiuksien turvaaminen. Ennakkovalmennuksen tulisi sisältää myös perhehoitajan asemaa, velvollisuuksia, oikeuksia ja lainsäädäntöä koskeva osuus. (Back-Kiianmaa & Hakkarainen 2008, 122; Nurminen 2011, 8.)

PRIDE- ennakkovalmennus on ryhmämuotoista ja prosessinomaista koulutusta. PRIDE- koulutuksella pyritään siihen, että jokainen lapsi pääsee hyvin ennakkovalmennettuun ja valmistautuneeseen perheeseen ja sijaisvanhemmilla on kykyä vasta-

ta lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Tällaisella työllä luodaan alkavan perhehoidon perusta. (Back-Kiianmaa & Hakkarainen 2008, 123 - 124.)

Perhehoitajalakiin (1992) lisättiin 7§ ennakkovalmennusta koskeva lause: kunta vastaa myös perhehoitajaksi aikovalle henkilölle järjestettävästä ennakkovalmennuksesta. Lisäksi 1§ tehtiin lisäys, jossa sanotaan, että ennen toimeksiantosopimuksen tekemistä perhehoitajaksi aikovan on suoritettava tehtävän edellyttämä ennakkovalmennus. Ennakkovalmennus voidaan suorittaa vuoden kuluessa sijoituksen alkamisesta, jos on jokin erityinen syy. Pykälää sovelletaan 1. tammikuuta 2012 alkaen. (L 8.4.2011/317, 1§, 7§.)

2.3 Toimeksiantosopimuksen tekeminen

Toimeksiantosopimus on asiakirja, jossa sijoittaja ja perhehoitaja sopivat hoitosuhteeseen liittyvistä molemminpuolisista velvollisuuksista ja oikeuksista. Sopimus tehdään ennen sijoittamista. Sopimuksen sisältävistä asioista sovitaan yhdessä sijoittajan ja perhehoitajien välisissä neuvotteluissa. Sopimukseen tulee liitteeksi asiakassuunnitelma tai hoito- ja palvelusuunnitelma. (Hakkarainen ym. 2010, 12.)

Perhehoitajalakiin (1992) vahvistettiin 8.4.2011 muutos 7§, jota sovelletaan 1. tammikuuta 2012 lähtien. Pykälään on lisätty, että jokaista hoidettavaa varten on perhehoitajalle nimettävä vastuutyöntekijä tarvittavan tuen järjestämiseksi. Toimeksiantosopimukseen kirjattavalla tavalla perhehoitajalle on järjestettävä riittävä mahdollisuus saada tukea ja tavata vastuutyöntekijää. (L 8.4.2011/317, 7§.)

Perhehoitajalain (1992) mukaan toimeksiantosopimuksessa tulee sopia perhehoitajalle maksettavan palkkion määrästä ja suorittamisesta sekä perhehoidosta ja hoidon käynnistämisestä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta sekä perhehoidossa olevan henkilön kalenterikuukausittaisten käyttövarojen maksamisesta. Toimeksianto-

sopimuksessa tulee sopia myös perhehoidossa olevan henkilön yksilöllisistä tarpeista johtuvien erityiskustannusten korvaamisesta. (L 3.4.1992/312, 4§.)

Perhehoitajalaissa (1992) asetetaan, että toimeksiantosopimuksessa tulee sopia hoidon arvioidusta kestosta. Toimeksiantosopimuksessa tulee sopia myös perhehoitajan oikeudesta vapaaseen, vapaan toteuttamisesta sekä palkkion maksamisesta ja kustannusten korvaamisesta vapaa-ajalta. Myös perhehoitajalle annettavasta valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta sekä näiden toteuttamisesta tulee sopia toimeksiantosopimuksessa. (L 3.4.1992/312, 4§.)

Perhehoidossa olevan henkilön oikeuksista, tukitoimista ja harrastustoiminnasta sekä näiden toteuttamiseksi tarpeellisista toimenpiteistä sovitaan myös toimeksiantosopimuksessa. Siihen tulee sisällyttää myös suunnitelma perhehoidossa olevalle henkilölle ja perhehoitajalle järjestettävistä tarpeellisista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista ja muista tukitoimista. Toimeksiantosopimusta tarkistetaan hoidon kestoa tai sisältöä koskevien muutosten vuoksi sekä myös, kun sen tarkistamiseen muutoin on aihetta. (L 3.4.1992/312, 4§.)

2.4 Sijoitusprosessi

Lainsäädäntö ja valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit määrittelevät lastensuojelun sijoitusprosessia, lisäksi kunnilla ja yksiköillä on omia työkäytäntöjä (Mäkinen 2010, 2, 4). Sijoitusprosessi koostuu eri vaiheista, jotka ovat valtakunnallisten sijaishuollon laatukriteerien (2004, 34 - 37) mukaan: 1. yhteydenotto ja tiedonkeruu, 2. arviointi ja suunnittelu, 3. tutustuminen ja sopiminen, 4. lapsen saapuminen ja 5. sijoitusvaiheen arviointi.

Ensimmäisessä vaiheessa sijoittava taho ottaa yhteyttä sijaishuoltoonpaikkaan, tässä tapauksessa perhehoitajiin. Perhehoitajat saavat sijoittavalta sosiaalityöntekijältä

tarpeelliset dokumentit, jotta he voivat arvioida sitä, pystyvätkö vastaamaan lapsen tarpeisiin. Myös perhehoitajat antavat tarvittavat tiedot omista palveluistaan ja toiminnastaan sijoittavalle sosiaalityöntekijälle. (Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit 2004, 15 - 16.)

Arviointi- ja suunnitteluvaiheessa sijoittava sosiaalityöntekijä ja perhehoitajat arvioivat alustavasti lapsen tarpeet, sijoituksen keston ja tavoitteet, sekä miettivät vastaavatko perhehoitajien resurssit, toiminta ja tilanne lapsen tarpeisiin. Tutustumis- ja sopimisvaiheessa lapselle ja hänen vanhemmilleen järjestetään tutustumiskäynti, jolloin perhehoitajat esittelevät tilat ja tavat sekä kertovat omista säännöistään. Päätöksen sijoituspaikan valinnasta tekevät sijoittava sosiaalityöntekijä, lapsi ja hänen vanhempansa tutustumiskäynnin jälkeen. (Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit 2004, 17 - 18.)

Lastensuojelussa on aina tehtävä asiakassuunnitelma, jos kyseessä ei ole asiakkaan tilapäinen ohjaus tai neuvonta. Asiakassuunnitelma ja kirjallinen päätös sijoituksesta tarkistetaan sopimisvaiheessa. Asiakassuunnitelmaan on kirjattu olosuhteet, joihin halutaan vaikuttaa sekä myös keinot ja arvioitu aika, jonka aikana tavoitteet pyritään toteuttamaan. Asiakassuunnitelmaan kirjataan myös jos lapsi tarvitsee erityistä tukea tai apua. Lisäksi tieto siitä, miten lapsen ja hänen vanhempiensa sekä muiden lapselle tärkeiden henkilöiden yhteydenpito järjestetään, tulee kirjata suunnitelmaan. Siinä tulee olla myös tieto siitä, miten lapsi voi tavata asioistaan vastaavaa sosiaalityöntekijää riittävästi. Asiakassuunnitelma tehdään yhteistyössä lapsen elämään kuuluvien henkilöiden kanssa. Asiakassuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran vuodessa. (Hakkarainen ym. 2010, 8; Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit 2004, 19.)

Lapsen saapuessa sijaishuoltoon tavoitteena on, että lapsi ja hänelle tärkeät ihmiset kokevat lapsen muuton turvalliseksi ja myös lapsi tuntisi itsensä tervetulleek-

si. Sijoitusprosessia arvioidaan ja sen tavoitteena on saada selville miten sijoitusprosessi on lapsen kohdalla onnistunut. Palautteen avulla arvioidaan miten asetetut sijoitusprosessin tavoitteet ovat lapsen kannalta saavutettu sekä miten suunniteltu sijoitusprosessi on toteutunut. Kaikki arvioinnit ja palautteet dokumentoidaan. (Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit 2004, 19 - 20.)

3 SIJAISYYS ISYYDEN MUOTONA

3.1 Isyys yhteiskunnallisesti

Valtakunnallista tietoa isyyden tukemisesta tämän päivän Suomessa on vähän. Isien ja sijaisien tukeminen lastensuojelupalveluissa on tutkimatonta aluetta, mutta Sosiaali- ja terveysministeriö on toteuttanut tutkimuksen isyyden tukemisesta äitiys- ja lastenneuvolan puolelta. Selvityksen mukaan isien tukemiseen on alettu kiinnittää enemmän huomiota, mutta isien mukaantulo tuo haasteita kohdata heidät miehinä ja erillisinä vanhempina. Selvityksessä todetaan, että neuvolaan tarvitaan sukupuolensensitiivistä toimintatapaa. Se edistää tasa-arvoa, jaettava vanhemmuutta ja perheen hyvinvointia. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 3 - 4.)

Miesten ja naisten välisen yhteiskunnallisen tasa-arvon edistämiseksi toimii Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan (2008) mukaan 2000-luvulla miehiin liittyvät tasa-arvokysymykset, sekä miesten ja tasa-arvon suhde laajemmin ovat tulleet aiempaa enemmän mukaan poliittiseen keskusteluun. Miesnäkökulmia tarvitaan suomalaisessa tasa-arvopolitiikassa ja tasa-arvon edistämiseen miesten osallistumista. Esille on noussut miehiin ja poikiin liittyviä kysymyksiä, ja on myös huomattu aihetta käsittelevän tieteellisen tutkimuksen ja tiedon ohuus Suomessa. Lähes tutkimatonta aluetta ovat miesten ja tasa-arvon suhde sekä miesten kohtaamat sukupuoliperustaiset ongelmat. (Tasa-arvoasiain neuvottelukunta 2008.)

Seligson (2008) tarkasteli Sosiaalialan kehittämishanketta 2003- 2007 sukupuolinäkökulmasta. Hankkeen tavoitteena oli parantaa kansalaisten hyvinvointia sosiaalipalveluja turvaamalla ja kehittämällä. Tasa-arvolain mukaan sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen kuuluu viranomaisen velvollisuuksiin. Valtavirtaistamisella tarkoitetaan, että kaikkia ihmisiin kohdistuvia toimenpiteitä ja päätöksiä arvioidaan miesten sekä naisten kannalta. Seligsonin (2008) mukaan sosiaalialan henkilöstön naisvaltaisuudesta johtuen ei välttämättä osata aina tunnistaa miesten tarpeita ja sukupuolten väliset kohtaamiset eivät onnistu toivotulla tavalla. On olemassa perinteitä ja malleja äitien kanssa työskentelyyn, mutta vielä ei ole olemassa vastaavaa isäperinnettä. Isien osallisuus ja isien kanssa tehtävä työ ovat aiempaa enemmän esillä, koska asiaan on alettu kiinnittää enemmän huomiota. Isä voi tuntea itsensä ulkopuoliseksi äitikeskeisessä toiminnassa, vaikka samaan aikaan isät ovat enenevässä määrin mukana lastensa elämässä. Sosiaali- ja terveysalan asiakastyössä tulisi muistaa, että vanhempiin kuuluu äidin lisäksi isä. Perheiden palveluista puhuttaessa äiti näyttää sisältyvän itsessään perhe – käsitteeseen mutta isä ei. Vanhemmilla tarkoitetaan usein tosiasiasa äitejä ja isien merkitystä perheen hyvinvoinnissa ei osata vielä tunnistaa yhtä hyvin. (Seligson 2008, 3, 39, 42.)

Suomalaisen järjestelmän isyys on ohuempaa kuin Ruotsissa, eli Ruotsissa isät otetaan paremmin huomioon äidin rinnalla. Suomessa korostetaan perheiden oikeutta valita, kun taas Ruotsissa ohjataan jakamaan perhevastuita naisten ja miesten kesken. Suomalainen järjestelmä ja isyysloma eivät kannusta isää hoitamaan lasta itsenäisesti, koska oletuksena on, että isän hoitaessa lasta äiti on läsnä. Isillä, jotka asuvat erillään lapsista, ei ole oikeutta isyys- ja lastenhoitovapaisiin. (Vuori 2004, 61.)

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan hallitusohjelmataavoitteissa 2011- 2015 on perhevapaajärjestelmän kokonaisuudistus. Mallin mukaan molemmille vanhemmille kuuluisi kuuden kuukauden jakso ja yksi kuuden kuukauden jakso olisi vanhempien jaettavissa. Lisäksi tavoitteisiin kuuluu etävanhemman aseman turvaaminen. (Tasa-arvoasiain neuvottelukunta 2011.)

Vanhemmuuden toteuttaminen on pitkälti isän omassa harkinnassa, isillä ei ole muita ehdottomia yhteiskunnallisia velvollisuuksia kuin lapsen elatus (Vuori 2004, 58). Tasa-arvoasian neuvottelukunnan hallitusohjelmatavoitteena 2011- 2015 onkin isyyss- lain kokonaisuudistus (Tasa-arvoasian neuvottelukunta 2011). Miehelle jää erotilan- teessa paljon harkinnan valtaa, millaista suhdetta pitää lapseensa jatkossa, kun ny- kyinen lainsäädäntö korostaa biologista isyyttä ja lapsen oikeutta tavata vanhempi- aan. Erossa voi kuitenkin paljastua, kuinka haavoittuva isyys on. Jos isä ei ole ennen eroa osoittanut halua ja kykyä hoivata lasta, on sitä jälkeenpäin vaikea perustella. Miesten tarve säilyttää suhde lapsiin eron jälkeen ohjaa nykyistä isyyskeskustelua. (Vuori 2004, 58 - 59.)

3.2 Sijaisisyys

Isyydellä on oma elinkaari, isyys muuttuu lapsen kasvaessa ja elämäntilanteiden muutoksissa ollen elinikäinen prosessi (Mykkänen 2010, 15). Isyys ei ole nykyään kä- sitteenä yksiselitteinen. Isä- sana liitetään voimakkaasti miehen ja lapsen väliseen biologiseen yhteyteen. Biologinen isyys henkilöityykin siis aina yhteen mieheen, kun varmuudella tiedetään kuka hän on. Sen sijaan esimerkiksi sosiaalisen isyyden tulkit- seminen on huomattavasti horjuvampaa. Sosiaalisella isyydellä tarkoitetaan lapsen kanssa asumista, hänen kanssaan arjen jakamista sekä hoivan, ajan ja huolenpidon antamista lapselle. (Huttunen 2001, 57 – 58.)

Sijaisisyys on vanhemmuuden muoto miehelle, joka on puolisonsa kanssa yhdessä ottanut perheeseensä sijoitetun lapsen. Sijaisisyys on sosiaalista isyyttä. Kun lapsen ja miehen välille kasvaa tuttavuus ja arkea eletään yhdessä, sosiaalisen isyyden ehdot alkavat täyttyä. Jos sijaisperheessä on myös biologisia lapsia, voi sijoitettu lapsi alkaa samaistua perheen lapseksi. Tätä kautta hän voi alkaa pitää sijaisisää isänään. Par- haimmillaan sijaisisyys on myös psykologista isyyttä, joka perustuu isäsuhteen tun- nepohjaisuuteen ja kiintymykseen. Psykologinen isyys siis määrittyy ensisijaisesti lap-

sen kautta, eli sen mukaan, ketä hän itse pitää isänään. Sijaisisyyteen ei puolestaan kuulu biologinen ja juridinen isyys. Juridisella isyydellä tarkoitetaan laillista isyyttä, jolloin miehellä on yhteiskunnan isyydelle asettamia oikeuksia ja velvollisuuksia lasta kohtaan. (Huttunen 2001, 59 - 64, 145.)

Perhehoitoon sijoittaminen voi merkitä lapsen kohdalla aikuiseksi varttumista sijaisperheessä. Tällöin sijaisvanhemmista voi tulla lapselle pysyvimmat vanhemmat. Sijaisvanhemmuuden kannalta sijoituksen kestoan liittyvä epävarmuus voi vaikeuttaa lapseen sitoutumista ja päinvastoin myös lapsen kohdalla. Haastetta sijaisisänä toimimiseen tuo myös biologisten vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö. Sijaisvanhempien tulee pyrkiä tukemaan lapsen ja biologisten vanhempien välistä suhdetta. Sijaisisyydessä toivottavaa onkin jaetun vanhemmuuden toteutuminen, jolloin sijaisisä kykenee jakamaan vanhemmuuden biologisen isän kanssa. (Huttunen 2001, 143 - 147.)

Sijaisisän terapeuttinen rooli voi korostua vuorovaikutuksessa sijaiskodissa, varsinkin poikien kohdalla. Lämpimän vuorovaikutussuhteen merkitys on suuri pojan ja sijaisisän kohdalla, sillä mitä lämpimämpi suhde on, sitä paremmin poika pystyy hyväksymään oman fyysisen olemuksensa. Lämpimällä vuorovaikutussuhteella on myös vaikutusta pojan itsenäisyyden ja miehisen seksuaali-identiteetin löytymisen kannalta. (Huusko 2005, 13.)

Perhehoitokäytänteet tukevat osittain perinteistä isyyttä ja yleensäkin roolijakoa, jossa nainen on pariskunnasta aktiivisempi ja sitoutuvampi osapuoli. Useimmiten kyseessä on aviopari, jossa nainen on miestä sitoutuvampi vanhempana toimimiseen ajankäytön suhteen ja muutenkin. (Huttunen 2001, 146.) Tätä tukee myös ruotsalainen tutkimus, jossa käy ilmi, että useimmiten idea sijaisvanhemmaksi ryhtymisestä on lähtenyt äidiltä. Ainoastaan 6 % Höjerin tutkimukseen vastanneista miehistä ilmoitti, että sijaisvanhemmaksi ryhtyminen oli heidän ideansa. (Höjer 2001, 6.)

4 SIIJAISPERHEEN TUKIMUODOT

Perhehoitajan tehtävä on haasteellinen, mutta myös palkitseva. Perhehoitajalla tulee olla voimavaroja huolehtia lapsesta, joten vaativassa tehtävässä tarvitaan tukea. Perhehoitajille on olemassa erilaisia tukiverkostoja ja palveluja, mutta ensisijainen tukija on sosiaalityöntekijä, koska hänen kanssa sovitaan toimeksiantosopimusta tehdessä tukimuodoista ja niiden järjestämisestä.

Sijaisperheiden tukeminen vaatii kunnossa olevia perhehoidon rakenteita, riittävästi resursoitua sijoittajien työtä ja ammattitaitoisia työntekijöitä. Sijaisperheiden tukemisen tulee kuitenkin tapahtua sijoitettujen lasten ja perheiden yksilöllisten tarpeiden pohjalta. Oikealla tavalla rakennetut ja kohdennetut tukimuodot hyödyntävät viime kädessä etenkin sijoitettua lasta. Tukimuodot ovat osa laatua. (Ketola 2008, 46; Sosiaaliportti 2011.)

4.1 Taloudellinen tuki

Perhehoitajalain (1992) mukaan perhehoitajalla on oikeus saada hoidosta palkkiota. Hoitopalkkio on sidottu elinkustannusindeksiin, minkä johdosta perhehoitajana toimivan minimipalkkio vuonna 2011 on 353,62 euroa kuukaudessa perhehoidossa olevaa henkilöä kohti. Palkkiosta neuvoteltaessa otetaan huomioon perhehoidon sisällöllinen vaativuus, esimerkiksi tarvitseeko lapsi tai nuori erityistä hoitoa ja kasvatusta. Palkkiota korottavia tekijöitä ovat yötyö, hoidettavan sairaus tai vaikeavammaisuus, haastava käyttäytyminen ja vaativat hoidon tarpeet, joita ei ole lastensuojelussa diagnosoitu. Hoitopalkkiota määriteltäessä pitäisi ottaa huomioon myös se, voiko perhehoitaja käydä kodin ulkopuolisessa työssä vai vaatiiko perhehoito kotona olemista. Perhehoitotyö voi olla ainoa perhehoitajan tulonlähde. (Hakkarainen ym. 2010, 12; L 3.4.1992/312, 2 - 3§; Sosiaali- ja terveysministeriö 2010b.)

Hoitopalkkio nousee huomattavasti 1. tammikuuta 2012 lähtien. 8.4.2011 vahvistettiin muutos perhehoitajalain (1992) 2§, jonka myötä hoitopalkkio nousee 650 euroon henkilöä kohti kuukaudessa (L 8.4.2011/317, 2§).

Hoitopalkkion lisäksi perhehoitajat saavat kulukorvausta. Perhehoitajalaissa (1992) määritellään, että jollei toimeksiantosopimuksessa ole toisin sovittu, perhehoitajalle maksetaan korvaus perhehoidossa olevan henkilön hoidosta ja ylläpidosta aiheutuvista kustannuksista. Kulukorvaus on sidottu elinkustannusindeksiin, jonka myötä vuonna 2011 kulukorvauksen vähimmäismäärä on 378,08 euroa perhehoidossa olevaa henkilöä kohti kuukaudessa. (L 3.4.1992/312, 3§; Sosiaali- ja terveysministeriö 2010b.)

Perhehoitajalain (1992) mukaan kulukorvauksen tarkoituksena on korvata perhehoidossa olevan henkilön ravinnosta, asumisesta, harrastuksista, henkilökohtaisista tarpeista ja muusta elatuksesta aiheutuvat tavanomaiset menot sekä terveydenhuollon kustannukset, joita muun lainsäädännön nojalla ei korvata. Kulukorvaus sisältää myös lastensuojelulain mukaan lapselle tai nuorelle annettavat käyttövarat. Kulukorvausta voidaan myös korottaa, esimerkiksi jos lapsella on lomanvietosta tai harrastuksista aiheutuvia kustannuksia. (L 3.4.1992/312, 3§.)

Hoitopalkkion ja kulukorvauksen lisäksi perhehoitajalle maksetaan käynnistämiskorvaus. Perhehoitajalain (1992) mukaan käynnistämiskorvaus on hoidon käynnistämisestä aiheutuvien kustannusten korvaus (L 3.4.1992/312, 3§). Käynnistämiskorvaus on sidottu elinkustannusindeksiin, vuonna 2011 sen enimmäismäärä on 2 685, 07 euroa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010b). Käynnistämiskorvauksella voidaan muun muassa tehdä asuntoon tarvittavia muutoksia tai korjauksia, hankkia kalusteita, vaatteita, leluja tai harrastusvälineitä. Perhehoidon aloittaminen voi aiheuttaa ansionmenetyksiä ja tämäkin voidaan huomioida käynnistämiskorvauksessa. (Hakkarainen ym. 2010, 13.)

4.2 Ammatillinen tuki

4.2.1 Sosiaalityöntekijän tuki

Tuen järjestämisestä ensisijaisesti vastuussa on sijoittava kunta. Sijoittavan sosiaalityöntekijän ja perhehoitajan välinen sujuva yhteistyö on olennaisinta perhesijoituksen onnistumisen kannalta. Sillä on tärkeä merkitys myös oikeanlaisen ja oikea-aikaisen tuen järjestymiseen. Sijoittaja vastaa tukimuotojen organisoinnista, maksaa esimerkiksi työnohjaajan palkkion, auttaa koulutuksien etsimisessä ja osallistuu niiden kustannuksiin. (Hakkarainen ym. 2010, 21.)

Jo edellä esitelty PRIDE- ennakovalmennus antaa vasta valmiudet ryhtyä sijaisvanhemmaksi. Kun perhe saa ensimmäisen sijoitetun lapsensa tarvitaan riittävää tukea, kuten koulutusta, työnohjausta, vertaistukea sekä yhteistyötä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän taholta. Sijaisvanhempien on tärkeää saada tarpeeksi etukäteistietoa, jotta he voivat valmistautua ja ymmärtää tilannetta. Kuitenkin vasta arkielämä näyttää, miten lapsi reagoi traumaattisiin kokemuksiin ja sijoitukseen. Uutta sijaisperhettä ei saisi jättää yksin toivoen, että he pärjäävät lapsen kanssa, vaan jakamisen ja ongelmien kanssa tarvitaan konkreettista apua. (Back-Kiianmaa & Hakkarainen 2008, 142.)

Sijoitustyöskentelyn perheen ja sijoitetun lapsen sosiaalityöntekijän välillä ollessa riittävän hyvää, se edistää myös sijoituksen kulkua. Sijoitustyöskentely pitää sisällään lapsen tarpeiden arvioinnin ja riittävän ajan lapsen ja perheen tutustumiselle. Perheen tukimuodoista pitäisi tehdä suunnitelma sijoitusvaiheessa. Alkuvaiheessa on tärkeää, että tukimuodot ovat kiinteät ja konsultaatioon on mahdollisuus. Ammattitaitoisen sosiaalityöntekijän tukea pidetään korvaamattomana ja tapaamisia pitäisi olla vähintään kerran kuukaudessa. (Back-Kiianmaa & Hakkarainen 2008, 142.)

4.2.2 Työnohjaus

Työnohjaukseen osallistumisen tulisi olla perhehoitajan oikeus, mutta myös velvollisuus. Työnohjausta ei kuitenkaan automaattisesti tarjota perhehoitajille eikä se tavoita kaikkia perhehoitajia. Työnohjaukselle olisi kuitenkin tarvetta monissa tilanteissa, useimmiten sijoituksen alkuvaiheessa tai esimerkiksi haasteellisessa yhteistyössä lapsen biologisten vanhempien kanssa. (Janhunen 2009, 14 - 15; Ketola 2008, 50.)

Työnohjaus on luottamuksellista ja työnohjaajana toimiva on vaitiolovelvollinen. Perhehoitajat ovat kokeneet hyväksi, että työnohjaajalla on kokemusta perhehoitoon liittyvistä asioista. Työnohjaus muovautuu työnohjattavien tarpeiden ja toiveiden mukaan, ollen esimerkiksi työn tutkimista, arvioimista ja kehittämistä. Perhehoitajan tehtävään liittyy monia rooleja ja vuorovaikutussuhteita, joita voidaan ulkopuolisen koulutetun työnohjaajan avulla tutkia. Työnohjauksen avulla voidaan löytää uusia näkökulmia ja ratkaisuja, sekä arvioida ja tarkastella omaa toimintaa ja osuutta tilanteisiin. Työnohjauksesta tekee erityisen merkittävää se, ettei perhehoitajilla ole juurikaan mahdollisuuksia kokemusten ja tunteiden purkamiseen ja palautteen saamiseen. Työnohjauksella perhehoitaja voi saada vahvistusta ja uskoa omiin voimavaroihin, vahvuuksiin ja kykyyn ratkoa haastavia tilanteita. Työnohjaus tukee myös jaksamista ja on siten yhteydessä sijoituksen laatuun. (Janhunen 2009, 14 - 15; Ketola 2008, 50.)

Työnohjaus voi olla yksilö- tai ryhmäohjausta. Ryhmätyönohjauksessa voi olla kerrallaan 3-4 perhettä ja se mahdollistaa myös toimimisen vertaisryhmänä, jossa jaetaan kokemuksia. Tilanteet voivat kuitenkin edellyttää, että perhe saa yksilötyönohjausta. Perhehoitaja ja sijoittava kunta sopivat työnohjauksen toteuttamisesta ennen työnohjauksen aloittamista. Pääsääntöisesti kunta vastaa työnohjauksen kuluista. (Ketola 2008, 49 - 50; Sosiaaliportti 2011.)

4.2.3 Koulutukset

Perhehoitajat ovat erilaisissa elämäntilanteissa ja sijoitetuilla lapsilla on erilaisia erityishoidon tarpeita. Tämän takia täydennyskoulutustarjonnan tulisi olla tarpeeksi monipuolinen, että se voisi vastata mahdollisimman monen tarpeisiin. Täydennyskoulutusta tuotetaan valtakunnallisella, alueellisella ja seutukunnallisella tasolla. Täydennyskoulutustarjonnan tulisi lähteä perhehoitajien tarpeista mutta myös sijoittajan näkemyksestä. Täydennyskoulutus voi antaa perhehoitajille tärkeää tietoa, uusia näkökulmia ja käytännön toimintavälineitä hoidon turvaamiseksi. (Ketola 2008, 49.)

Perhehoitajalaissa (1992) asetetaan, että kunta tai kuntayhtymä joka vastaa perhehoidon järjestämisestä, vastaa myös perhehoitajille annettavasta tarvittavasta koulutuksesta (L 8.4.2011/317, 7§). Sijoittava kunta tukee koulutukseen osallistumista taloudellisesti. Matkakulut perhehoitaja maksaa itse (Sosiaaliportti 2011).

4.3 Sosiaalinen tuki

4.3.1 Vertaistuki

Vertaistuessa käsitteenä painottuu samankaltaisten kokemusten merkitys sekä ihmisten välille syntyvä eheyttävä ja jaksamista tukeva vuorovaikutus. Vertaistoiminnalla viitataan toimintaan, jossa on olennaista samankaltaisia asioita kokeneiden ja samankaltaisessa tilanteessa elävien ihmisten toisilleen antama apu, tuki ja kokemusten jakaminen. Vertaistuki voi toteutua kahden ihmisen tapaamisessa, silloin se on kahdenkeskistä tukea tai vertaistukiryhmässä. Vertaistukea voi saada myös esimerkiksi Internetistä. (Laimio & Karnell 2010, 12 - 13.)

Vertaistukitoiminta on tärkeä tuen, yhteisöllisyyden ja välittämisen muoto, mutta se ei korvaa ammatillista tukea, perhettä tai ystäviä, vaan täydentää niitä kaikkia. Johonkin tiettyyn ongelmaan voi saada vertaisryhmässä ymmärrystä ja vertaistuki voi muodostua hyvin tärkeäksi osaksi elämää. (Laimio & Karnell 2010, 13.)

Vertaisryhmät kokoavat yhteen ihmisiä, jotka käyvät elämässään läpi samanlaisia asioita, kuten perhehoitajana toimiminen. Vertaisryhmässä pyritään löytämään ratkaisuja ongelmiin ja sopeutumaan tilanteeseen, sen jäsenet saavat uudenlaisia kokemuksia ja erilaisia ratkaisumalleja. Ryhmä perustuu yhdenvertaisuuteen, yhteistyöhön ja keskinäiseen tukeen. Tukea saadaan sekä kuuntelemalla että puhumalla, vaihtamalla ajatuksia ja kokemuksia. Keskeisin asia on kokemus siitä, että ei ole yksin, tulee hyväksytyksi ja kuulluksi. (Laimio & Karnell 2010, 14.)

Vertaisryhmätoiminta on perhehoitajien mielestä yksi keskeisin tukimuoto. Se koetaan erittäin tarpeelliseksi sijoituksen alussa, jolloin kiintymyssuhdetta perhehoitajan ja lapsen välillä muodostetaan. Sijaisperheen arki alkaa muodostua sijoituksen jälkeen ja siinä vaiheessa alkaa nousta uusia kysymyksiä lapsen tarpeista ja käyttäytymisestä. (Ketola 2008, 50 - 51.)

Perhehoitajuus voi herättää monenlaisia tunteita, mutta ilman vertaisten kokemusta jakaminen jää vajaaksi, koska perhehoitajat ovat vaitiolovelvollisia sijoitetun lapsen ja hänen kasvatukseen ja hoitoon liittyvistä asioista. Perhehoitajien vertaisryhmät ovat näitä jakamisen paikkoja ja siellä voi jakaa vaikeitakin kokemuksia. Vertaisryhmässä voi kertoa sellaisia asioita mitä ei voi muualla jakaa, koska ryhmä on luottamuksellinen ja salassapitovelvollinen. Vertaisryhmä on monesti ensimmäinen paikka, jossa perhehoitaja voi avoimesti jakaa sijaisvanhemmuuden herättämiä tunteita ja kokemuksia. (Raitanen 2008, 165 - 167.)

Vertaisten lisäksi perhehoitajat voivat saada sosiaalista tukea läheisiltä ja sukulaisilta, omalta verkostoltaan. Heiltä saatu tuki on erittäin merkittävä tuki arjessa. Perhehoitajan vapaan aikana yleisimmin käytetään sukulaisia sijaisina sijoitetun lapsen hoitamisessa (Ketola 2008, 52).

4.3.2 Vapaat

Perhehoitajalain (1992) mukaan perhehoitajalle tulee järjestää mahdollisuus vapaa-seen, jonka pituus on yksi arkipäivä kutakin sellaista kalenterikuukautta kohden, jona hän on toiminut toimeksiantosopimuksen perusteella vähintään 14 vuorokautta perhehoitajana. Palkkion maksamisesta vapaan ajalta sovitaan toimeksiantosopimuksessa. Perhehoidossa olevan henkilön hoidon järjestämisestä perhehoitajan vapaan ajaksi tulee perhehoidon järjestämisestä vastaavan kunnan avustaa tai huolehtia. (L 3.4.1992/312, 6§.)

Perhehoitajan vapaan tarkoituksena on päästä irtautumaan sitovasta tehtävästä ja tukea jaksamista, täten vapaa palvelee myös perhehoidossa olevan hyvinvointia. Mahdollisuus vapaa- aikaan tukee sekä perhehoitoa että parisuhdetta. (Hakkarainen ym. 2010, 14.) Sijoittajan vastuulla on perhehoitajalain mukaisen vapaan mahdollistaminen ja kustannukset, mutta käytännössä perhehoitajat hoitavat itse sijaisen vapaan ajaksi, joka yleisimmin on sukulainen. Sijoittaja voi myös korvata pitämättömän vapaan rahana, jos vapaata ei ole järkevää pitää esimerkiksi sijoituksen ollessa alkuvaiheessa. (Ketola 2008, 52.)

4.4 Muut tukimuodot

Perhehoitoliitolla on perhehoitajajäsenilleen suunnattuja tukimuotoja. Näitä ovat esimerkiksi asiantuntija- ja kriisipuhelinpalvelun ylläpito, lainopillinen puhelinpalvelu,

lomajärjestöjen kanssa tuettujen lomien organisointi, Kelan kanssa kuntoutustoiminnan järjestäminen, parisuhdekurssit perhehoitajille ja vertaisryhmäohjaajien tukeminen. (Hakkarainen ym. 2010, 21.)

Perhehoitoliitolla on 25 alueellista jäsenyhdistystä ja perhehoitaja voi halutessaan liittyä oman alueensa yhdistykseen. Alueelliset jäsenyhdistykset järjestävät virkistystoimintaa ja tapahtumia koko perheelle, toimintaan voi kuulua myös pienryhmätöimintää ja koulutustilaisuuksien järjestämistä. Jäsenyhdistyksessä on mahdollista saada myös vertaistukea. (Hakkarainen ym. 2010, 21.)

Perhehoitoliitto järjestää alueellisten jäsenyhdistysten kanssa perhehoitajille ASLAK-kuntoutusta. ASLAK-kuntoutuksen (ammatillisesti syventävä lääkinällinen kuntoutus) on tarkoitus lisätä perhehoitajien jaksamista sekä poistaa työstä aiheutuvia sairauksia tai ongelmia. ASLAK-kuntoutus toteutetaan kolmessa viikon jaksossa ja sitä haetaan Kelan kautta. (Ketola 2008, 54.)

Mentorointi on kokeneen ja kauemmin perhehoitajana toimineen perhehoitajan antamaa asiantuntija-apua nuoremmalle ja aloittelevalle tai haasteellisessa tilanteessa olevalle perhehoitajalle. Mentoroiija on käynyt mentorointikoulutuksen ja henkilöä kutsutaan mentoriksi. Mentorointi perustuu luottamukseen ja osapuolet ovat vastavuoroisia. Mentoroinnin tarkoituksena on edistää osaamista, pätevyyttä, itsearvostusta ja identiteetin vahvistumista. Mentoroinnista tehdään kirjallinen sopimus mentorin, sosiaalityöntekijän ja perhehoitajan kesken ja kustannuksista vastaa sijoittava kunta. (Nurminen 2010, 11.)

Lastensuojelun sijaisperheitä tukevaa työtä tehdään myös kolmannen sektorin yleishyödyllisissä järjestöissä. Pelastakaa Lapset ry sijoittaa vuosittain noin 50 lasta ja kunta ostaa heiltä sijoituksen jälkeistä tukea perheille (Ketola 2008, 47). Pesäpuu vastaa

PRIDE- ennakkovalmennukseen liittyvistä asioista ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto järjestää sopeutumisvalmennuskursseja (Hakkarainen ym. 2010, 21).

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Lähtökohdat ja yhteistyökumppani

Opinnäytetyö sai alkunsa loppuvuodesta 2010. Tavoitteena oli löytää työelämälähtöinen aihe. Perhehoitoliiton edustaja kävi luennoimassa luokallemme perhehoidosta ja mainitsi samalla mahdollisuudesta opinnäytetyöyhteistyöhön. Kiinnostuimme kuulemastamme ja otimme Perhehoitoliittoon yhteyttä. Ajatuksemme tutkimuksen sisällöstä kohtasivat ja sovimme opinnäytetyön aiheeksi sijaisien kokemusten kartoittamisen perhehoitajille tarjotuista tukimuodoista. Lisäksi tietoa kaivattiin siitä, kokevatko sijaisäit tulleensa tasavertaisesti kohdelluksi sijaisäitiin verrattuna sijoittajan toimesta.

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Perhehoitoliitto ry, joka on vuonna 1983 perustettu valtakunnallinen sijaisvanhempien ja perhehoitajien liitto. Perhehoitoliitto tukee perhehoitajia tehtävässään. Perhehoitoliitolla on 25 alueellista jäsenyhdistystä ja yhteensä noin 3700 jäsentä. Perhehoitoliiton toimisto sijaitsee Jyväskylässä. (Hakkarainen ym. 2010, 4.)

Perhehoitoliitto ry:n toimenkuvaan kuuluu muun muassa kehittää perhehoitoa koulutusten järjestämisen sekä rekrytoinnin edistämisen kautta. Lisäksi Perhehoitoliitto osallistuu perhehoidon valmennusten kehittämiseen niin omien kuin yhteisten kehittämisprojektien ja yhteistyön kautta. Perhehoitoliitto myös valvoo perhehoitajille kuuluvia etuja. Perhehoitoliitto tukee perhehoitajia myös tarjoamalla muun muassa konsultaatiota ja neuvontaa, tuettuja lomiam yhteistyössä lomajärjestöjen kanssa, pa-

risuhdekursseja, lakineuvontaa, koulutuksia, kuntoutustoimintaa yhteistyössä Kelan kanssa sekä antamalla tukea pien- ja vertaisryhmäohjaajille. Perhehoitoliitto tukee myös sijoitettuja lapsia ja nuoria Sinut- yhdistyksen kautta järjestämällä leirejä ja vertaisryhmätoimintaa. (Hakkarainen ym. 2010, 4.)

5.2 Tutkimusaineiston kuvaus

Tutkimuksessa olivat mukana kolmen Perhehoitoliiton jäsenyhdistyksen jäseninä olevat sijaisisät. Ensin ajatuksena oli rajata kysely Keski- Suomen Sijaisvanhemmat ry:n sijaisisiin, mutta lopulta mukaan otettiin myös Kuopion Seudun Perhehoitajat ry:n sijaisisät, jotta saatiin tarpeeksi suuri tutkimusotanta. Kysely lähetettiin ensin näiden kahden jäsenyhdistyksen 170 sijaisisälle. Vähäisen vastaajamäärän takia kysely lähetettiin lisäksi vielä kolmannelle jäsenyhdistykselle eli Varsinais-Suomen Sijoituslasten Vanhemmat ry:n 98 sijaisisälle. Yhteensä kysely lähti 268 Perhehoitoliiton jäsenrekisterissä olevan sijaisisän sähköpostiosoitteeseen.

Tutkimus toteutettiin kvantitatiivisena tutkimuksena, koska sijaisisiä koskien on tehty lähivuosina joitakin kvalitatiivista tutkimuksia. Halusimme tutkia laajalti sijaisisien kokemuksia ja ajatuksia. Myös Perhehoitoliiton yhteyshenkilö oli kvantitatiivisen tutkimuksen kannalla, koska silloin tulokset kuvaavat kattavammin sijaisisien kokemuksia ja he voivat muokata omaa toimintaansa tutkimuksen tulosten perusteella.

5.3 Tutkimusongelmat

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää perhehoitajina toimivien sijaisisien tuen tarpeita ja kokemuksia nykyisistä tukimuodoista, kokemuksia sijoittajan kanssa toimimisesta ja vertaistuen merkityksestä. Työn tavoitteena oli saada tutkimuksen kautta esiin sellaisia kehittämissuhteita, että Perhehoitoliitto voi kehittää ja kohdentaa toimintaansa sijaisisien tarpeiden ja toiveiden mukaan.

Tutkimusongelmat:

1. Miten tyytyväisiä sijaisiät ovat nykyisiin tukimuotoihin ja mitä tukimuotoja kaipaisivat?
2. Miten sijaisiät kokevat sijoittajan kanssa toimimisen?
3. Miten tärkeänä sijaisiät pitävät vertaistukea ja onko sitä saatavilla?

5.4 Tutkimusote

Opinnäytetyö on kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa keskeisiä piirteitä ovat johtopäätöksien teko aiemmista tutkimuksista, aiemmat teoriat, käsitteiden määrittely, hypoteesien eli oletuksien tekeminen, tuloksen muuttaminen tilastollisesti käsiteltävään muotoon ja päätelmien teko tilastollisten analyysien pohjalta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 140). Kvantitatiivista tutkimusta voidaan nimittää myös tilastolliseksi tutkimukseksi. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa asioita kuvataan numeeristen suureiden avulla ja tulosten havainnollistamisessa apuna käytetään taulukoita sekä kuvioita. (Heikkilä 2004, 18.)

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa mittauksen kohdetta kutsutaan havaintoyksiköiksi ja se määräytyy tutkimusongelman perusteella (KvantiMOTV 2003a). Tutkimuksessa havaintoyksikkö tarkoitti sijaisiää ja tämän tuottamaa kyselyvastausta heidän ollessa tutkimuksemme kohteena.

Tutkimusta tehdessä havaintoyksikön valinnan jälkeen tulee pohtia kuinka useasta havaintoyksiköstä haluaa tietoa kerätä. Perusjoukoksi tutkimuksessa kutsutaan havaintoyksiköiden muodostamaa kokonaisuutta. Perusjoukosta otettiin otanta, joka tarkoittaa perusjoukosta pienemmän, valitun havaintoyksikköjoukon, tutkimista. (KvantiMOTV 2003a). Otanta koostui kolmen perhehoitoliiton jäsenyhdistyksen sijaisisistä.

5.4.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmäksi valittiin sähköinen kysely. Kysely on aineistonkeruun tapa, jossa kysymysten muoto on standardoitu eli vakioitu. Tämä tarkoittaa sitä, että kaikilta vastaajilta kysytään samat asiat samassa muodossa ja järjestyksessä. Kysely soveltuu hyvin aineistonkeruun tavaksi, kun tutkittavat ovat hajallaan ja heitä on paljon. (Vilkkä 2007, 28.)

Kysely tunnetaan survey- tutkimuksen keskeisenä menetelmänä. Hirsjärven ym. (2009, 193) mukaan termi survey tarkoittaa sellaisia kyselyn ja haastattelun muotoja, joissa aineistoa kerätään standardoidusti ja jossa kohdehenkilöt muodostavat otoksen tai näytteen tietystä perusjoukosta.

Kyselytutkimuksen etuna pidetään sitä, että sen avulla voidaan kerätä laajakin tutkimusaineisto, jolloin tutkimukseen saadaan useita henkilöitä ja voidaan kysyä useita eri asioita. Kun lomake on suunniteltu hyvin, aineiston käsittely on nopeaa ja sitä pystytään analysoimaan tietokoneohjelmilla. (Hirsjärvi ym. 2009, 195.)

Onnistunut kyselylomake on perusta luotettavalle ja laadukkaalle määrälliselle tutkimukselle. Lomake tulee aina testata ennen kuin varsinaista aineistoa aletaan kerätä. (Vilkkä 2007, 78.) Kyselytutkimuksen heikkouksina taas pidetään kyselytulosten pinnallisuutta ja tutkimuksen teoreettista vaatimattomuutta. Myöskään ei ole mahdollista varmistua siitä, ovatko vastaajat vastanneet tosissaan. Joissain tapauksissa vähäiset vastaajamäärät tuottavat ongelmia. (Hirsjärvi ym. 2009, 195.)

5.4.2 Kyselylomakkeen laatiminen

Kysely haluttiin toteuttaa sähköisenä ja tämän jälkeen lähdettiin selvittämään, onko oppilaitoksella tarjolla välineitä tähän. Saatiin tieto, että oppilaitoksen lisensiaatilla

on mahdollista käyttää Digium- ohjelmaa sähköisen kyselylomakkeen teossa. Digium on suomalainen Internet- pohjainen tutkimus- ja tiedonkeruuohjelma, jonka avulla voidaan toteuttaa tutkimus suunnitteluvaiheesta tulosten tarkasteluun (Digium n.d). Kyselylomaketta tehtiin Digium- ohjelmalla helmi- huhtikuun 2011 välisenä aikana.

Perhehoitoon perehtymisen jälkeen muotoutui ajatus siitä, mitä kyselylomakkeella halutaan selvittää ja miten kysely teemoitetaan. Teemat syntyivät sen perusteella, mitä tukimuotoja perhehoitajille on lakisääteisesti tarjolla ja mitä muita tukimuotoja heille on tällä hetkellä olemassa. Kyselylomake koostui kahdeksasta teemasta: taustatiedot, ennakkovalmennus, sosiaalityöntekijän tuki, koulutukset, työnohjaus, vapaat, vertaistuki ja tukimuotojen kehittäminen.

Kyselylomaketta suunniteltaessa pyrittiin laatimaan kysymykset niin, että saataisiin mahdollisimman monipuolista tietoa sijaisien kokemuksista ja toiveista tukimuotoihin liittyen. Pohdittiin myös paljon sitä, antavatko kysymykset vastaukset tutkimusongelmiin ja onko kysymyksissä väärinymmärtämisen riskiä.

Mittarin, eli tutkimuksessa kyselylomakkeen, rakentaminen lähtee hyvin jäsenellystä kysymyksestä, johon halutaan antaa vastaus. Ideana on, että yhdessä yksittäiset kysymykset muodostavat mittarin ja toimivat siis mittarin osina eli osioina. Yksittäinen osio ei ole äärimmäisen tärkeä, vaan tärkeämpää on osioiden kokonaisuus, joka muodostaa mittarin. (Metsämuuronen 2003, 77 - 80.)

Kyselylomake sisälsi suljettuja, avoimia ja sekamuotoisia osioita. Suljetuissa kysymyksissä on valmiit vaihtoehdot, joista sopiva vastausvaihtoehto valitaan. Kysymyksiä nimitetään myös strukturoiduiksi kysymyksiksi sekä monivalintakysymyksiksi. Kysymyksiä laadittaessa on otettava huomioon, että kaikille vastaajille tulee löytyä sopiva vastausvaihtoehto. Tähän myös pyrittiin kiinnittämään huomiota kyselyä laatiessa. Vaihtoehtojen lukumäärä ei myöskään saa olla liian suuri. Suljettujen kysymysten

vastausten käsittely on yksinkertaisempaa kuin avointen kysymysten. (Heikkilä 2004, 50 - 51.)

Suljetuissa kysymyksissä käytettiin runsaasti Likertin- asteikkoa. Likertin- asteikolla mitataan asenteita ja se on järjestysasteikko, jossa muuttujan arvot laitetaan ominaisuuden mukaiseen järjestykseen. Likertin- asteikkoon vastataan ”samanmielisyyden” mukaan. (KvantiMOTV 2007.) Vastausvaihtoehtoja kyselyssä olivat ”samaa mieltä”, ”osittain samaa mieltä”, ”osittain eri mieltä”, ”eri mieltä” ja ”en osaa sanoa”.

Avoimissa kysymyksissä vastaajan vastausmahdollisuuksia ei rajata mitenkään. Avoimia kysymyksiä laatiessa mietittiin tarkkaan kuinka monta niitä kyselyyn laaditaan. Avoimet kysymykset ovat helppoja laatia, mutta samalla työläitä analysoida. Avoimet kysymykset houkuttelevat myös helposti jättämään vastaamatta. Toisaalta taas avoimissa kysymyksissä voidaan saada vastauksia, joita ei etukäteen olla huomattu-kaan, esimerkiksi uusia kehittämisehdotuksia. Avoimien vastausten avulla voidaan saada uusia parannusehdotuksia, joka oli yksi tärkeimmistä syistä, miksi päätettiin niitä kyselyyn mukaan ottaa. (Heikkilä 2004, 49 - 50.)

Sekamuotoisissa kysymyksissä on vastausvaihtoehtoista osa annettu valmiiksi, osa taas on avoimia. Yleensä kysymyksessä on jätetty yksi vastausvaihtoehto avoimeksi. Esimerkiksi ”Muu, mikä?” on hyvä lisä kysymykseen kun ei ole varmaa, keksitäänkö kysymyksiä laadittaessa kaikki mahdolliset vastausvaihtoehdot. (Heikkilä 2004, 52.)

5.4.3 Tutkimusaineiston keruu

Aineisto kerättiin siten, että toimeksiantajan yhteyshenkilö lähetti sijaisille sähköpostin, joka sisälsi saatekirjeemme (liite 1) ja linkin sähköiseen kyselyyn. Perhehoito- liitto ei anonymiteetin säilymiseksi luovuttanut meille sijaisien sähköpostiosoitteita

jäsenrekisteristään, vaan yhteyshenkilö hoiti kyselyn lähettämisen. Yhteyshenkilö lisäsi sähköpostiin myös oman saatteensa. Saatekirjeen tarkoituksena on, että vastaaja voi siitä saamiensa tietojen perusteella päättää tutkimukseen osallistumisesta (Vilkkä 2007, 81). Saatekirje kertoo vastaajalle tutkimuksen perustiedot, eli mistä tutkimuksessa on kyse, kuka sitä tekee, miten vastaajat on valittu ja mihin tutkimustuloksia käytetään. Saatekirjeen merkitystä kyselytutkimuksessa ei voi aliarvioida, se joko motivoi vastaamaan kyselyyn tai hylkäämään sen. Ei välttämättä auta, vaikka lomake olisi kuinka hyvä, jos vastaaja ei edes vilkaise sitä. Paras vastaamismotivaatio tulee luultavasti siitä, että aihe kiinnostaa vastaajaa valmiiksi, mutta hyvällä saatekirjeellä voidaan herättää kiinnostusta ja vaikuttaa vastausten luotettavuuteen. (Vehkalahti 2008, 47 - 48.)

Kyselylomake lähetettiin huhtikuun 2011 alussa Keski- Suomen Sijaisvanhemmat ry:n ja Kuopion Seudun Perhehoitajat ry:n jäsenille, joita oli yhteensä 170. Yhteyshenkilö lähetti heille kolme muistutusviestiä vastaamisesta huhti- toukokuun 2011 aikana. Vähäisen vastaajamäärän takia päätettiin yhteyshenkilön kanssa pidentää vastausaikaa ja laajentaa otantaa. Toukokuussa 2011 yhteyshenkilö lähetti kyselyn Varsinais-Suomen Sijoituslasten Vanhemmat ry:n 98 jäsenelle. Yhteyshenkilö lähetti heille kaksi muistutusviestiä ennen kuin kysely suljettiin.

Keski- Suomen Sijaisvanhemmat ry:n ja Kuopion Seudun Perhehoitajat ry:n yhteensä 170 jäsenelle lähetettiin vielä erikseen PRIDE- ennakkovalmennusta koskeva linkki, sillä ensimmäisiä vastauksia katsoessa huomattiin, että kaksi kysymystä aiheesta ei toiminut teknisen virheen takia oikealla tavalla. Yhdessä yhteyshenkilön kanssa pohdittiin, miten toimia tässä tilanteessa ja päädyttiin lähettämään erillinen kyselyosa, koska toimeksiantajan mielestä aihe oli järjestön toiminnan kehittämisen kannalta tärkeä.

5.5 Aineiston käsittely ja analyysi

Tulosten analysointiin toi työssä haastetta se, että kyselomakkeesta toimitettiin sähköisen linkin kautta vastaajille kaksi erilaista versiota. Aloitettaessa vastausten käsittely huomattiin, että kolmanteen jäsenyhdistykseen oli toimitettu vahingossa kyselyn aikaisempi versio vastattavaksi. Aineiston käsittely aloitettiin vertaamalla kyselylomakkeita keskenään, tutkimalla mitä samaa ja erilaista niissä on. Samalla pohdittiin miten aineistoa tullaan analysoimaan ja päädyttiin analysoimaan molemmat kyselyversiot. Toista kyselylomaketta ei haluttu hylätä, koska se oli arvokasta tutkimusmateriaalia. Myöskään vastaajien kannalta ei olisi ollut eettistä jättää analysoimatta toisen kyselyn vastauksia, koska vastaajat olivat halunneet kyselyyn vastata ja täten tuoda omat kokemuksensa julki. Tutkimusaineiston käsittely aloitettiin tallentamalla vastaukset Digium- ohjelmasta Excel-, Word- sekä PDF- tiedostona. Lopullisen ja keskeneräisen kyselyn tulokset yhdistettiin Microsoft Excel- ohjelmalla niiltä osin kuin pystyi.

Analyysimenetelmänä tutkimustuloksissa käytettiin kuvailevaa tilastoanalyysia. Kuvailevassa tilastoanalyysissa ei tehdä yleistyksiä laajempaan perusjoukkoon, vaan pyritään kuvaamaan ja tiivistämään jonkin määrällisen muuttujan jakaumaa tai useamman muuttujan yhteisvaihtelua (KvantiMOTV 2004a). Esiin tuotiin informaatiota otoksen luonteesta käyttäen keskilukuja sekä frekvenssijakaumaa. Keskiluvuilla kuvataan muuttujien arvojen keskimääräistä suuruutta. Frekvenssi on havaintojen määrä muuttujan luokassa ja sen jakauma muodostuu muuttujan eri arvoista. (KvantiMOTV 2008c; KvantiMOTV 2003b.) Tuloksia havainnollistettiin luomalla tulosten pohjalta taulukoita ja kuvioita Exceliä hyödyntäen. Analysoinnissa käytettiin myös Digium- ohjelman tekemiä valmiita laskelmia. Avointen kysymysten vastaukset teemoiteltiin etsimällä vastauksista samankaltaisuuksia. Raporttiin kirjoitettiin avointen kysymysten vastaukset sellaisina, kuin vastaaja oli ne kirjoittanut.

5.6 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksessa reliabiliteetilla tarkoitetaan mittarin johdonmukaisuutta eli sitä, että se mittaa aina samaa asiaa (KvantiMOTV 2008a). Reliabiliteetti siis arvioi tulosten pysyvyyttä mittauksesta toiseen: tutkimus on tarkka ja luotettava silloin, kun saadaan sama tulos tutkijasta riippumatta (Vilka 2007, 149). Validiteetilla tarkoitetaan mittarin pätevyyttä eli sitä, mittaako se juuri sitä mitä sen on tarkoituskin mitata tarpeeksi tehokkaasti ja kattavasti (KvantiMOTV 2008b). Validiutta on vaikeaa jälkeenpäin tarkastella, minkä takia se on etukäteen varmistettava huolellisella suunnittelulla ja tiedonkeruulla. Kyselytutkimuksessa validiteettiin vaikuttaa eniten se, ovatko kysymykset onnistuneita eli saadaanko tutkimusongelma ratkaistua niiden avulla. (Heikkilä 2008, 30, 186.)

Opinnäytetyössä pyrittiin luotettavuuteen vaikuttamaan huolellisella lomakkeen suunnittelulla ja kyselyn testauksella ennen sen lähettämistä vastaajille. Vastausten manuaalinen syöttäminen sähköiseen ohjelmaan analysoitavaksi lisää virheiden mahdollisuutta. Aineiston keräämiseen käytettiin www- pohjaista tutkimus- ja tiedonkeruuohjelma Digiumia, joka tallensi vastaukset automaattisesti. Luotettavuuteen vaikutti tarkkuus tulosten analysoinnissa, johon pyrittiin tarkastamalla luvut moneen otteeseen. Lisäksi luotettavuuteen vaikutti se, vastasivatko sijaisät rehellisesti kysymyksiin sekä lukivatko he perehtyen kysymykset ja vastasivat siihen, mitä kysyttiin.

Luotettavuuden kannalta on merkittävää, että otos on edustava, riittävän suuri ja vastausprosentti korkea. Kyselytutkimusta suunniteltaessa tulee huomioida kato eli lomakkeen palauttamatta jättäneiden määrä. Jos otoskoko on pieni, ovat tulokset sattumanvaraisia ja kato aiheuttaa vääristymää (Heikkilä 2008, 30, 188 - 189).

Tutkimuksessa otos oli tarkoituksenmukainen ja kato otettiin huomioon otoskoossa, mutta silti vastausprosentti jäi huomattavasti odotettua pienemmäksi. Vastausprosentti tutkimuksessa oli 16,4 %.

Heikkilän (2004, 18 - 19) mukaan Internetin kautta tehtävää kyselyä suunniteltaessa on mietittävä miten pystytään estämään otokseen kuulumattomien henkilöiden vastaaminen. Tutkimuksessa linkki sähköiseen kyselyyn lähetettiin suoraan sijaisien sähköpostiin, eikä kyselyä laitettu Perhehoitoliiton Internet- sivuille, jolloin kyselyyn olisi voinut vastata otokseen kuulumattomat henkilöt.

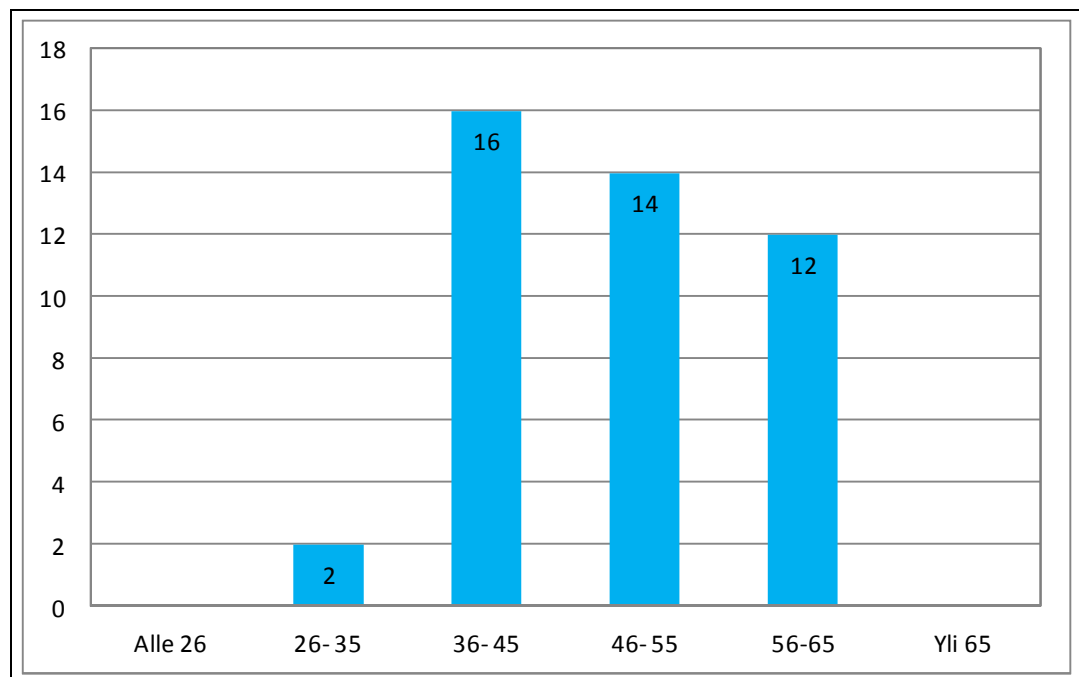
Eettisyys huomioiden kyselylomake toteutettiin täysin anonyymisti. Anonymiteetin säilyminen on mielestämme erittäin merkittävä osa tutkimuksen tekoa, joten aineiston keruu toteutettiin niin, ettei missään vaiheessa kyselyä tai tulosten analysointia tullut ilmi vastaajan henkilöllisyys. Toimiminen toimeksiantajan kanssa toteutettiin eettisiä periaatteita kunnioittaen hyvässä yhteistyössä ja ymmärryksessä. Eettisyys otettiin huomioon myös suunnitteleamalla huolellisesti kyselylomake ja mitä haluttiin tutkia sen avulla. Sijaisille tiedotettiin saatekirjeessä, mistä opinnäytetyö on löydettävissä ja luettavissa, kun se on valmis. Perhehoitoliiton edustajaa pyydetään tiedottamaan sijaisille julkaisusta, jotta halukkaat voivat lukea raportin.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustulokset koostuvat 44 sijaisien vastauksista. Vastauksista 26 saatiin kyselyn lopulliseen versioon (liite 3) ja 18 keskeneräiseen. Kyselyiden vastaukset on yhdistetty niiltä osin, joilta ne olivat samanlaiset. Raportoinnissa on tuotu esiin, milloin on käsitelty kaikkia vastauksia yhdessä ja milloin kyselyversioittain. Tutkimustuloksia käsitellään kyselylomakkeen kahdeksan teeman mukaisesti. Raportoinnin väliotsikot vastaavat kyselyn teemoittelua.

6.1 Taustatiedot

Taustatietoja koskeviin kysymyksiin vastasi 44 sijaisiää. Kuviossa 1 on esitetty vastaajien ikäjakauma, josta on nähtävissä sijaisisien iän jakautuvan pääasiassa 36- 65 ikävuoden välille. Huomion arvoista on, että vain kaksi vastaajista sijoittui 26- 35 ikävuoden välille.

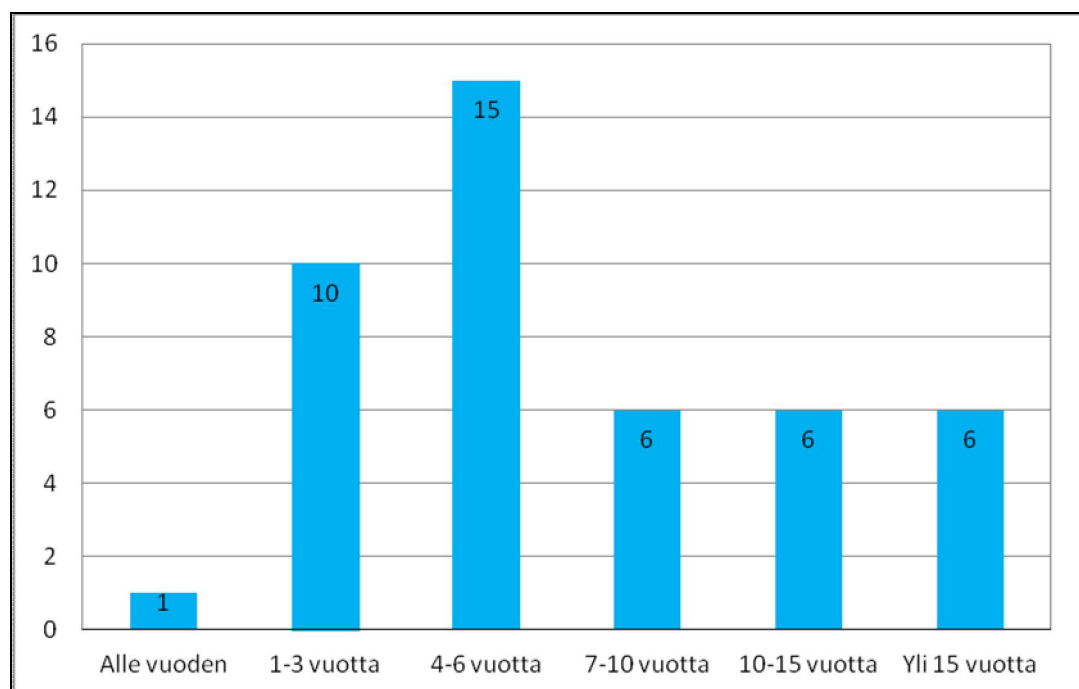
KUVIO 1. Sijaisisien ikäjakauma

Kaikki vastaajat olivat avio-/ tai avoliitossa ja käyneet peruskoulun. Kolmella vastaajalla ei ollut peruskoulun jälkeistä koulutusta. Suurimmalla osalla sijaisisistä oli ammattikoulutus (61,4 %) ja neljäsosalla korkeakoulututkinto. Kolme sijaisiää ilmoitti käyneensä muun koulutuksen.

Enemmistö vastaajista (63,6 %) kävi kodin ulkopuolella töissä. Sijaisista puolet koki, ettei taloudellinen tuki mahdollista halutessa täyspäiväisenä sijaisvanhempana toimimista. Vastaajista kolmasosa oli sitä mieltä, että taloudellinen tuki mahdollistaa sen ja seitsemän vastaajaa ei osannut sanoa.

Vastaajista 63,6 % asui haja-asutusalueella ja 36,4 % taajamassa. Melkein puolet sijaisista (20/44) asui alle 10 000 asukkaan kunnassa eli suhteellisen pienellä paikkakunnalla. 10 001- 40 000 asukkaan kunnassa asui yksitoista, 40 001- 100 000 asukkaan kunnassa kuusi ja yli 100 001 asukkaan kunnassa seitsemän sijaisiä.

Kuviossa 2 on esitetty, kuinka kauan vastaajat ovat toimineet sijaisinä. Kuvioista on nähtävissä, että enemmistö vastaajista on toiminut sijaisinä 4- 6 vuotta. Uusia sijaisiä, eli alle vuoden sijaisinä toimineita, oli vastaajissa vain yksi.

KUVIO 2. Sijaisinä oloaika (n=44)

Sijaisista suurimmalla osalla (77,3 %), ei kuitenkaan kaikilla, oli biologisia lapsia. Taulukossa 1 on esitetty, kuinka monen lapsen sijaisinä vastaajat toimivat tällä hetkellä. Enemmistöllä oli yksi tai kaksi sijoitettua lasta perheessään, mutta useamman perheessä lapsia oli myös enemmän.

TAULUKKO 1. Sijoitettujen lasten määrä tällä hetkellä

Kuinka monen lapsen sijaisinä toimit tällä hetkellä?	Lukumäärä	Prosentti
1 lapsen	19	43,2 %
2 lapsen	10	22,7 %
3 lapsen	7	15,9 %
4 lapsen	5	11,4 %
5 lapsen	2	4,5 %
6 lapsen	0	0,00 %
7 lapsen	1	2,3 %
En toimi tällä hetkellä yhdenkään lapsen sijaisinä	0	0,00 %
Yhteensä	44	100 %

Vastaajista 68,2 % vastasi toimivansa sellaisen lapsen sijaisinä, jonka yksilölliset tarpeet vaativat erityistä tukea ja huomiota arjessa tai esimerkiksi terapia- tai terveydenhuollonkäyntejä. Sijaisiä pyydettiin kertomaan millaisia yksilöllisen tuen tarpeita arjessa sijoitetulla lapsella on vastaajan näkökulmasta. Useissa vastauksissa tuli esiin terapia, koulunkäynnin tukeminen, keskittymisen ongelmat ja erityinen tuki ja ohjaus arjessa. Seuraavalla sivulla yksilöllisen tuen tarpeet kahden sijaisän sanoin:

”terapia, koulun tukeminen, ymmärrys lapsen traumaattisista varhaiskokemuksista ja tuki asioiden hoitamiseksi niin että lapsi saisi apua ja tukea.”

”tarvitsee erityistä tukea kaikissa arjen asioissa, ”tukiminää”, pysäyttämistä, asioiden yksinkertaistamista tai konkretisointia”

6.2 Ennakkovalmennus

Ennakkovalmennukseen liittyvissä kysymyksissä erittelimme PRIDE- ennakkovalmennuksen omaksi osiokseen, koska se on ennakkovalmennus, joka on melko kattavasti käytössä ympäri Suomea (Back-Kiianmaa & Hakkarainen 2008, 136).

Tässä kohtaa on huomioitava, että PRIDE- ennakkovalmennusta koskevat kysymykset jouduttiin lähettämään uudelleen ensimmäiselle vastaajaryhmälle, koska taulukon 2 kysymys ei teknisen vian vuoksi näkynyt osalle vastaajista. Erikseen lähetettyyn täydentävään kyselyyn vastasi 31 sijaisisää. Lisäksi toisessa kyselyssä vastaajia oli 18 eli ennakkovalmennusta koskeviin kysymyksiin vastauksia saatiin yhteensä 49.

Vastaajista suurin osa (83,7 %) oli käynyt PRIDE- ennakkovalmennuksen, joka oli suurimmassa osassa kunnan tai Pelastakaa Lapset ry:n järjestämä. Vastanneista 16,3 % oli käynyt jonkun muun ennakkovalmennuksen kuin PRIDE- ennakkovalmennuksen. Muun ennakkovalmennuksen käyneistä yhdellä oli alan koulutus, useat olivat käyneet kunnan järjestämän oman ennakkovalmennuksen ja yksi oli käynyt valmennuskurssin 1980- luvulla.

Seuraavan sivun taulukossa 2 olemme kuvanneet sitä, kokivatko sijaisisät saaneensa ennakkovalmennuksesta riittävät valmiudet toimia sijaisinä.

TAULUKKO 2. Ennakovalmennuksen antamat valmiudet toimia sijaisinä

Ennakovalmennus	Samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri mieltä	Eri mieltä	En osaa sanoa
Sain PRIDE-ennakovalmennuksesta riittävät valmiudet toimia sijaisinä	10/41 24,4 %	18/41 43,9 %	4/41 9,8 %	4/41 9,8 %	7/41 17 %
Sain ennakovalmennuksesta riittävät valmiudet toimia sijaisinä	3/7 42,9 %	1/7 14,3 %	2/7 28,6 %	0/7 0 %	1/7 14,3 %

Edellä olevaan taulukkoon kuvattiin vastaajien tyytyväisyyttä saamiinsa valmiuksiin toimia sijaisinä ennakovalmennuksen jälkeen. PRIDE-ennakovalmennuksen oli käynyt 41 vastaajaa ja jonkun muun ennakovalmennuksen 8 vastaajista. Yksi muun ennakovalmennuksen käyneistä vastaajista oli jättänyt vastaamatta tähän kysymykseen. Taulukosta on nähtävissä, että PRIDE-ennakovalmennuksen käyneet ovat olleet pääsääntöisesti tyytyväisiä saamiinsa valmiuksiin. Muun ennakovalmennuksen käyneistä melko moni (42,9 %) oli tyytyväinen saamiinsa valmiuksiin, mutta myös osittain eri mieltä olevia oli 28,6 %. Tulosten vertailun luotettavuuteen vaikuttaa se, että muun ennakovalmennuksen käyneitä vastaajia oli vain seitsemän ja PRIDE-ennakovalmennuksen käyneitä oli 41 sijaisinä.

Seuraavalla sivulla taulukossa 3 olemme kuvanneet sitä, mistä sijaisät olisivat kovanneet lisää tietoa käymässään ennakovalmennuksessa.

TAULUKKO 3. Mistä olisi kaivattu lisää tietoa ennakkovalmennuksessa

Olisin kaivannut ennakkovalmennuksessa lisää tietoa miten	PRIDE-ennakkovalmennus (n=49)	Muu kuin PRIDE-ennakkovalmennus (n=7)
hoitaa ja kasvattaa lasta	0 %	14,3 %
tukea sijoitetun lapsen kehitystä	8,2 %	28,6 %
tukea sijoitetun lapsen emotionaalista ja sosiaalista kehitystä ja kasvua	22,4 %	42,9 %
huomioida mahdolliset kehityksen viiveet	26,5 %	28,6 %
tukea lapsen suhteita biologisiin vanhempiin sekä muihin läheisiin	12,2 %	14,3 %
sitoutua lapseen	10,2 %	0 %
tehdä yhteistyötä lapsen asioissa eri tahojen kanssa	22,4 %	14,3 %
en olisi kaivannut mitään lisää	14,3 %	28,6 %
jokin muu, mikä	20,4 %	0 %

Edellä olevassa taulukossa on kuvattu vastaajien kokemuksia siitä, mistä he olisivat PRIDE-ennakkovalmennuksessa tai käymässään muussa ennakkovalmennuksessa kaivanneet lisää tietoa. Vastaajat saivat valita usean vaihtoehdon. Eniten lisää tietoa PRIDE-ennakkovalmennuksessa olisi kaivattu siitä, miten huomioida sijoitetun lapsen mahdolliset kehityksen viiveet (26,5 %). Tietoa kaivattiin tämän lisäksi lähes yhtä paljon siitä, miten tehdä yhteistyötä lapsen asioissa eri tahojen kanssa (22,4 %) sekä

miten tukea lapsen emotionaalista ja sosiaalista kehitystä ja kasvua (22,4 %). 14,3 % oli tyytyväinen PRIDE- ennakkovalmennukseen eikä kaivannut siihen mitään lisää.

Avoimeen kysymykseen liittyvistä vastauksista esille nousi, että ennakkovalmennuksessa saisi olla tietoa siitä, miten saada lisäkoulutuksia sijaisvanhemmuuden tukemiseen. Ennakkovalmennukseen kaivattiin myös tietoa siitä, miten tukea omia biologisia lapsia sijaislapsen tultua perheeseen. Yksi vastaajista piti PRIDE- ohjelmaa suorastaan välttämättömänä prosessina ennen sijaisvanhemmaksi ryhtymistä. Lisäksi muutama sijaisisä kirjoitti seuraavanlaisesti:

”konkreettista tietoa omista oikeuksista sijoituksen alussa, muuten koneisto jyrää yksilön”

”sosiaalitoimen vallasta ja toimintatavoista, kuka tukee todellisuudessa sijaisperhettä ja lasta ongelmissa, pridessä sanottiin, ettei olla elatusvelvollisia, mutta sosku pannut maksamaan kaikenlaista ylimääräistä.”

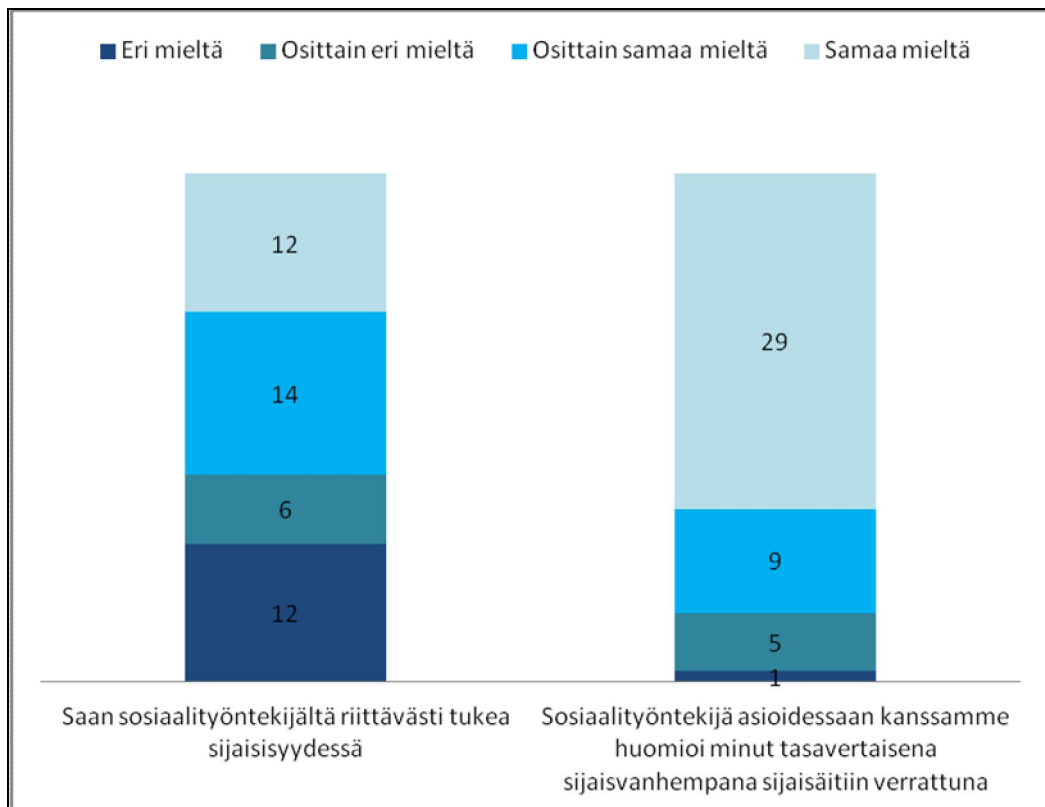
”Koin Priden hyvänä, en osaa kaivata siihen vielä mitään. Morrosikäisen kohtaamiseen on tarjolla täydentävää opastusta”

Muun ennakkovalmennuksen käyneet toivoivat ennakkovalmennukseen lisää tietoa lähes samoista asioista. Eniten lisää tietoa kaivattiin lapsen emotionaalisen ja sosiaalisen kehityksen ja kasvun tukemisesta (42,9 %). Seuraavina esiin nousi lapsen kehityksen viiveiden huomioiminen (28,6 %) sekä lapsen kehityksen tukeminen (28,6 %). Vastaajista 28,6 % ei kaivannut ennakkovalmennukseen mitään lisää.

6.3 Sosiaalityöntekijän tuki

Sosiaalityöntekijän tukeen liittyvissä kysymyksissä oli eniten eroavaisuuksia kesken-eräisen ja lopullisen kyselylomakkeen välillä. Vastauksista yhdistettiin ne, jotka olivat molemmissa kyselyissä ja muut vastaukset käsiteltiin erikseen.

Kyselyssä sijaisille esitettiin sosiaalityöntekijöiltä saatuun tukeen liittyviä väittämiä. Vastaajien tuli valita Likertin asteikolta sopiva vaihtoehto väittämiin ”Saan sosiaalityöntekijältä riittävästi tukea sijaisisydessä” ja ”Sosiaalityöntekijä asioidessaan kanssamme huomioi minut tasavertaisena sijaisvanhempana sijaisäitiin verrattuna” (kuvio 3).

KUVIO 3. Sosiaalityöntekijän tuki (n=44)

Edellisen sivun kuviosta 3 on nähtävissä, että reilu puolet vastaajista oli samaa ja osittain samaa mieltä siitä, että saa sosiaalityöntekijältä riittävästi tukea sijaisisydessä. Eri mieltä olevia oli kuitenkin 27,3 % eli lähes kolmannes sijaisista. Sijaisista suurin osa koki, että sosiaalityöntekijä huomioi hänet tasavertaisena sijaisvanhempana sijaisäitiin verrattuna.

Niiltä vastaajilta, jotka eivät vastanneet ”Samaa mieltä” kysymykseen ”Sosiaalityöntekijä asioidessaan kanssamme huomioi minut tasavertaisena sijaisvanhempana sijaisäitiin verrattuna” kysyttiin ”Missä asioissa et ole kokenut tulleeesi tasavertaisesti huomioiduksi?”. Näitä vastaajia oli 15 ja vastaaja sai valita usean vastausvaihtoehdon. Viidestätoista vastaajasta seitsemän vastasi kysymykseen.

Vastanneet sijaisät kokivat, etteivät olleet tulleet tasavertaisesti huomioiduksi sosiaalityöntekijän yhteydenpidossa perheeseen. Toisaalta vastanneista osa koki myös tulleeensa epätasa-arvoisesti huomioiduksi sosiaalityöntekijän tapaamisissa. Muutama ei ollut kokenut tulleeensa sosiaalityöntekijän kotikäynneillä tasavertaisesti huomioiduksi sijaisäidin kanssa. Lisäksi kuusi sijaisää vastasi ”muissa asioissa, missä”, kaksi sijaisää seuraavanlaisesti:

”sijaisäiti on päävastuun kantaja jolloin kysymykset kohdistuu äitiin”.

”Tapamisia lisää, ei näy kun huoltopalaverissa, edellisestä puolitoista vuotta. Ei saa puhelimella kiinni vaikka pyytää yhteyden ottoa”

Lopullisessa kyselyssä (n=26) esitettiin lisäksi väittämät ”Yhteydenottokynnys sosiaalityöntekijään on matala”, ”Sosiaalityöntekijän tavoittaminen on vaikeaa” ja ”En koe sosiaalityöntekijän tukea tärkeäksi”. Väittämiin vastasi 26 sijaisää valitsemalla sopivan vaihtoehdon Likertin asteikolta. Väittämän ”Yhteydenottokynnys sosiaalityöntekijään on matala” kanssa oli samaa tai osittain samaa mieltä 84,6 % vastanneista.

Vastaajien arviot jakautuivat melko tasaisesti väittämän ”Sosiaalityöntekijän tavoittaminen on vaikeaa” kohdalla. Samaa ja osittain samaa mieltä väittämän kanssa oli 14 sijaisää ja osittain eri ja eri mieltä 12 sijaisisää. Huomionarvoista on, että vastan-
neista valtaosa (92 %) oli eri mieltä väittämän ”En koe sosiaalityöntekijän tukea tärkeäksi” kanssa.

Lopullisessa kyselyssä sijaisille esitettiin lisää väittämiä sosiaalityöntekijältä saadusta tuesta (taulukko 4). Sijaisien tuli valita mielestään sopiva vaihtoehto väittämiin Likertin asteikolta. Vastaajia väittämiin oli 26. Jostain syystä yksi vastaajista on jättänyt vastaamatta kahteen viimeiseen väittämään.

Seuraavan sivun taulukossa 4 on käsitelty sosiaalityöntekijän yhteydenpitoa sijaisperheeseen sekä sosiaalityöntekijältä saadun tiedon riittävyttä.

TAULUKKO 4. Sosiaalityöntekijän tuki

Sosiaalityöntekijän tuki	Samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri mieltä	Eri mieltä	En osaa sanoa
Sijoitetun lapsen sosiaalityöntekijän tekemät kotikäynnit ovat olleet riittäviä	13/26 50 %	9/26 34,6 %	1/26 3,9 %	3/26 11,5 %	0/26 0 %
Sosiaalityöntekijän yhteydenpito puhelimitse on ollut riittävää	8/26 30,8 %	8/26 30,8 %	5/26 19,2 %	4/26 15,4 %	1/26 3,8 %
Sosiaalityöntekijän yhteydenpito sijoitettuun lapseen ei ole ollut riittävää	4/26 15,4 %	5/26 19,2 %	5/26 19,2 %	10/26 38,5 %	2/26 7,7 %
Sosiaalityöntekijältä on saanut riittävästi tietoa tarjolla olevista taloudellisista tukimuodoista	4/26 15,4 %	8/26 30,7 %	6/26 23,1 %	6/26 23,1 %	2/26 7,7 %
Sosiaalityöntekijältä on saanut riittävästi tietoa tarjolla olevista koulutuksista	7/25 28 %	9/25 36 %	3/25 12 %	4/25 16 %	2/25 8 %
Sosiaalityöntekijältä ei ole saanut riittävästi tietoa työnohjauksesta	3/25 12 %	7/25 28 %	5/25 20 %	8/25 32 %	2/25 8 %

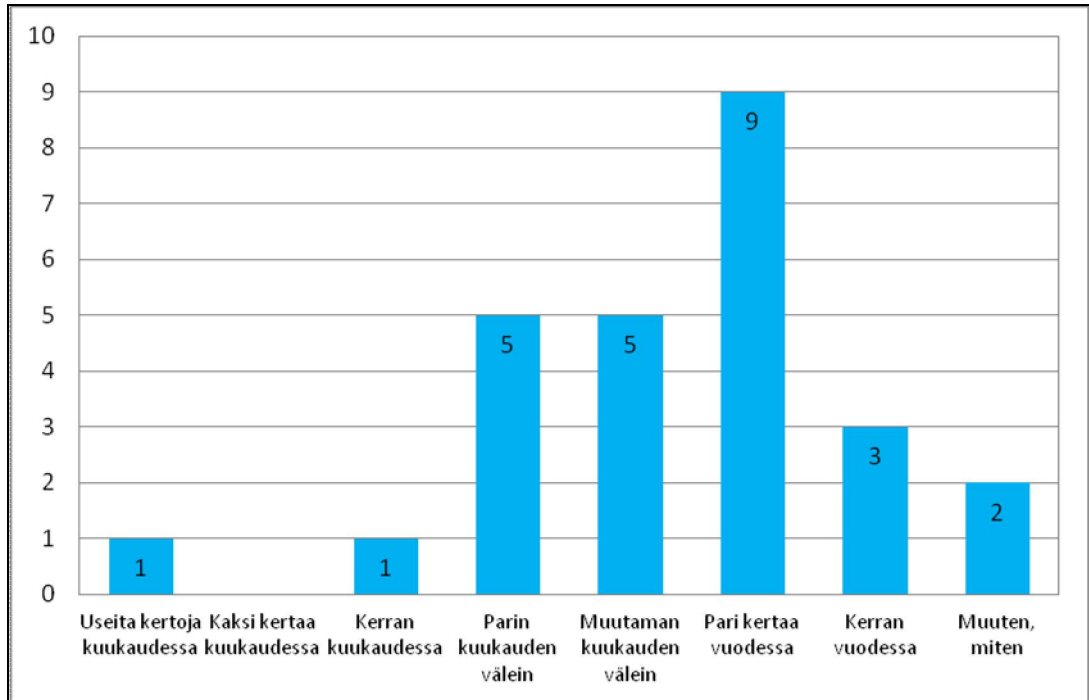
Edellisestä taulukosta 4 käy ilmi, että puolet vastaajista koki sosiaalityöntekijän tekemät kotikäynnit riittäviksi. Sosiaalityöntekijän yhteydenpito puhelimitse koettiin

myös pääsääntöisesti riittäväksi. Sen sijaan enemmistö vastanneista sijaisista koki, että sosiaalityöntekijän yhteydenpito sijoitettuun lapseen ei ole ollut riittävää. Sijaisien kokemukset jakautuivat tasaisesti väittämän ”Sosiaalityöntekijältä on saanut riittävästi tietoa taloudellisista tukimuodoista” kohdalla. Enemmistö vastanneista sijaisista koki saaneensa sosiaalityöntekijältä riittävästi tietoa tarjolla olevista koulutuksista. Puolet taas koki, ettei ole saanut riittävästi tietoa työnohjauksesta sosiaalityöntekijältä.

Keskeneräisen kyselyn 18 vastaajalta kysyttiin lähes samoja asioita kuin taulukossa 4, mutta lopulliseen kyselyyn kysymykset oli laitettu väittämien muotoon Likertin asteikolle. Keskeneräisessä kyselyssä kysyttiin vastaajilta mitä he kaipaivat sosiaalityöntekijältä enemmän. Vastaajat saivat valita usean vastausvaihtoehdon. Heistä 64,3 % kaipasi enemmän yhteydenpitoa puhelimitse ja tietoa tarjolla olevista tukimuodoista. Vastaajista 57,1 % kaipasi sosiaalityöntekijältä enemmän kotikäyntejä. Tietoa tarjolla olevista tukimuodoista ja tukea vapaiden pitämiseksi kaipasi 42,9 % sijaisista. Tietoa työnohjauksesta enemmän kaipasi 35,7 % ja enemmän yhteydenpitoa lapseen 28,6 % vastaajista. Lisäksi kaksi sijaisää vastasi vaihtoehtoon ”Muuta, mitä”, joista toinen kirjoitti: *”totuudenmukaista tietoa lapsesta ja tämän ongelmista, ennen meille tuloa”*.

Seuraavasta kuviosta 4 käy ilmi, että yleisin yhteydenpitoväli sosiaalityöntekijän kanssa oli pari kertaa vuodessa. Seuraavaksi yleisimmin yhteyttä pidettiin parin ja muutaman kuukauden välein. Vain yksi vastaaja piti yhteyttä sosiaalityöntekijän kanssa useita kertoja kuukaudessa, samoin kerran kuukaudessa yhteyttä pitäviä oli vain yksi vain yksi. ”Muuten, miten” – avokohdassa vastaajat kertoivat yhteyttä pidettävän silloin, kun on tarve.

KUVIO 4. Sosiaalityöntekijän yhteydenpito (n=26)

Lopullisessa kyselyssä oli kysymys ”Mihin yhteydenpito sosiaalityöntekijän kanssa on liittynyt?”. Vastaajista 73,1 % (n=26) vastasi yhteydenpidon liittyneen sijoitetun lapsen asioihin. Muutama sijaisissä vastasi yhteydenpidon liittyneen sijoitetun lapsen biologisten vanhempien asioihin. Viisi sijaisissä vastasi yhteydenpidon liittyneen muihin asioihin. Parissa vastauksessa kerrottiin yhteydenpidon liittyvän palaveriinkin ja perhekäyntiin. Yhteydenpito liittyi myös käytännön asioihin ja suunnitteluun.

Lopullisessa kyselylomakkeessa (n=26) esitettiin vastaajille avoimen kysymyksen ”Miten sosiaalityöntekijältä saatu tuki on vaikuttanut toimintaani sijaisinä?”. Vastauksista esille nousi, että sosiaalityöntekijän tuki koettiin rohkaisevana, kannustavana sekä sijaisvanhemmuutta tukevana ja vahvistavana:

”Vahvistanut itseluottamusta toiminnassani sijaisinä”

”Tärkeää ja rohkaisevaa. Avoimuutta toivoisin lisää.”

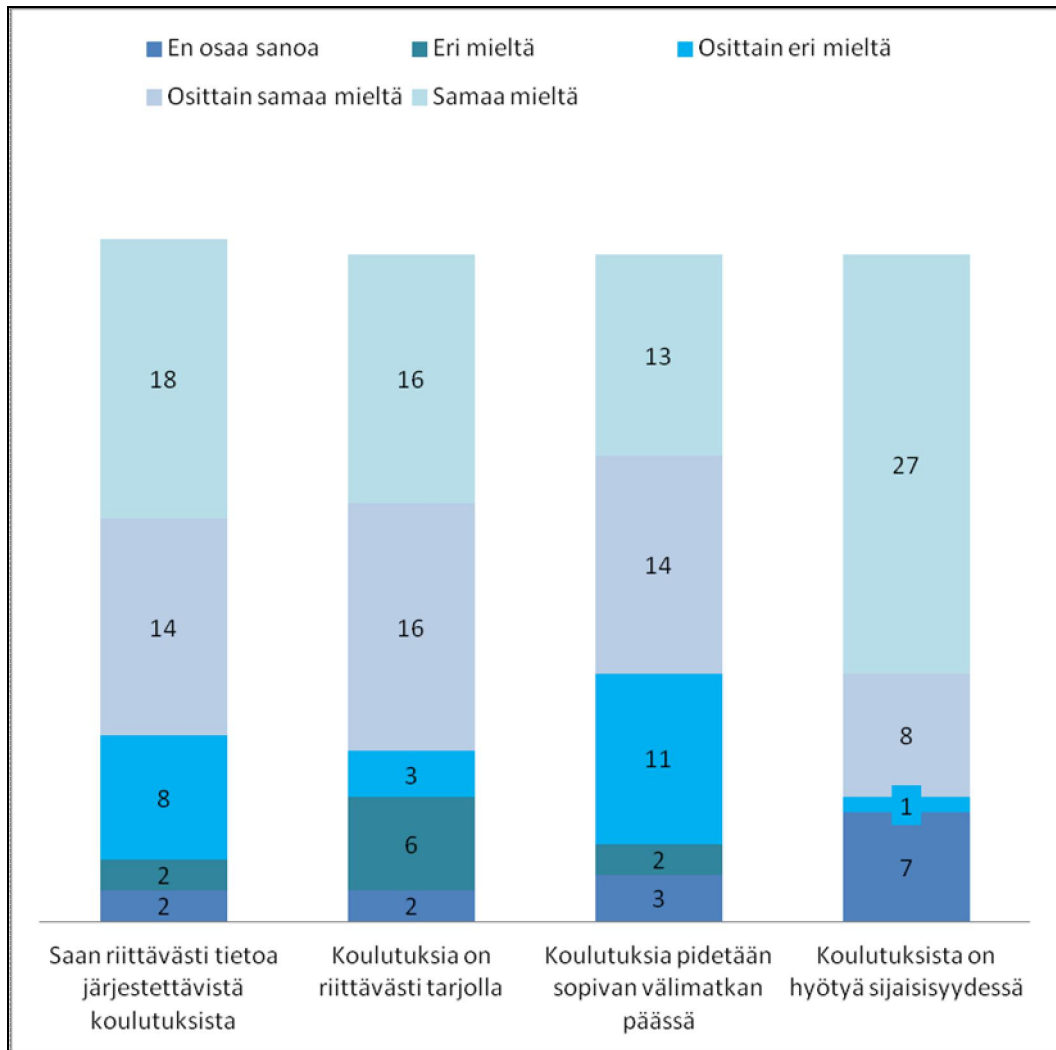
Toisaalta taas vastauksissa esille nousi, että sosiaalityöntekijän tuen ei koettu vaikuttaneen millään tavalla sijaisyyteen. Yksi vastaajista nosti esille, että sosiaalityöntekijän tuki vaihtelee paljon ja on riippuvainen sijoittavasta kunnasta sekä sosiaalityöntekijästä.

”Tukea minimaalisesti, eli ei mitenkään vaikutusta”

”Meille on koko sijaisperheenä toiminnan aikana ollut monesta eri kunnasta sijoitettuna lapsia. Joten sosiaalityöntekijöitäkin on ollut monenlaisia ja saatu tuki on vaihdellut hyvin paljon. Joskus olen miettinyt vakavasti lopettavani sijaisperheenä olemisen, koska tuen ja arvostuksen puute jyllää tällä alalla.”

6.4 Koulutukset

Kyselyssä vastaajille esitettiin sijaisvanhemmuutta koskeviin koulutuksiin liittyviä väittämiä, joihin heidän tuli valita sopiva vaihtoehto Likertin asteikolta. Seuraavassa kuviossa 5 on esitetty vastaajien mielipiteet väittämiin. Vastaajia on 44, jostain syystä yksi vastaaja on jättänyt vastaamatta kolmeen väittämään.

KUVIO 5. Sijaisvanhemmille järjestetyt koulutukset

Edellisestä kuviosta on nähtävissä, että suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että saa riittävästi tietoa tarjolla olevista koulutuksista. Enemmistö koki myös, että koulutuksia on riittävästi tarjolla. Vastanneista sijaisisista neljäsosa oli osittain eri mieltä siitä, että koulutuksia järjestetään sopivan välimatkan päässä. Koulutuksista koettiin olleen hyötyä sijaisisyydessä. Usea vastaaja ei kuitenkaan osannut sanoa, onko koulutuksista hyötyä, johtuisiko se siitä, että vastaaja ei ole käynyt koulutuksessa?

Kyselyssä sijaisisiltä tiedusteltiin, mistä aiheista he kaipaivat lisää koulutuksia (taulukko 5). Tässä kysymyksessä vastaajan oli mahdollista valita useampi vaihtoehtoinen aihe tai teema, josta vastaaja koki tarvitsevansa lisäkoulutusta. Yhteensä tähän kysymykseen vastasi 44 sijaisisää.

TAULUKKO 5. Koulutukset

Mistä aiheista kaipaaisit lisää koulutuksia?	Lukumäärä	Prosentti (n=44)
Kiintymyssuhteen muodostumisesta	13	29,6 %
Toimimisesta biologisten vanhempien kanssa	11	25, %
Tarjolla olevista tukimuodoista	16	36,4 %
Miten tukea omia biologisia lapsia sijoitetun lapsen tullessa	12	27,3 %
Miten tukea parisuhdetta sijaisvanhemman arjessa	21	47,7 %
En tällä hetkellä kaipaa koulutuksia	7	15,9 %
Jostain muusta, mistä	6	13,6 %

Edellisestä taulukosta käy ilmi, että lähes puolet (47,7 %) vastaajista kaipasi tällä hetkellä koulutusta parisuhteen tukemisesta sijaisvanhemman arjessa. Toisena esille nousi tarjolla olevista tukimuodoista järjestettävä koulutus (36,4 %) sekä kiintymys-

suhteen muodostumiseen liittyvä koulutus (29,6 %). Mielenkiintoista olisi tietää, vaikuttaako sijaisinä oloaika siihen, mistä sijaisät kokevat tarvitsevansa koulutusta ja yleensäkin siihen, kokevatko he tarvitsevansa koulutusta.

Lopullisessa ja keskeneräisessä kyselyssä oli tässä kohdassa eroa kysymyksessä, joka liittyi lapsen kehitystä koskeviin koulutuksiin. Keskeneräisen kyselyn taulukossa kysyimme yleisesti, kaipaisivatko sijaisät koulutusta lapsen kehityksestä. Kyselyyn vastanneista 23,5 % (n=18) kaipasi koulutusta liittyen lapsen kehitykseen. Lopullisessa kyselyssä erittelimme lapsen kehityksen osa-alueet. Vastaajista 40 % (n=26) kaipasi lisää koulutusta lapsen psyykkisestä kehityksestä. Lapsen emotionaalisesta kehityksestä lisää koulutusta kaipasi 32 %, lapsen sosiaalisesta kehityksestä 20 % ja lapsen fyysisestä kehityksestä 8 % vastaajista.

Kuusi sijaisää vastasi kaipaavansa koulutusta jostain muusta aiheesta. Esille nousivat tarve koulutuksesta liittyen jälkihuoltoon, alan kirjallisuuteen, vaativien lasten hoitoon, teinipoikien ”käsittelyyn” sekä arjen hallintaan.

Lopullisessa kyselylomakkeessa (n=26) esitettiin sijaisille avoin kysymys ”Miten koulutuksista saatu tuki on vaikuttanut toimintaani sijaisinä?”. Suuressa osassa vastauksia nousi esiin, että koulutukset ovat lisänneet ymmärtämystä sijoitetun lapsen kohdalla:

”Siellä on usein oppinut ymmärtämään lasta ja hänen kriisiään ja tiedostamisen kautta auttanut jaksamaan välillä paremmin.”

”on auttanut ymmärtämään sijoitettuja lapsia, sekä olen saanut erilaisiin tilanteisiin hyviä toimintamalleja.”

Lisäksi koulutukset koettiin voimaa antaviksi ja tietoisuutta lisääviksi:

”On saanut voimaa jatkaa sijaistyötä.”

”Koulutukset ovat kalliita lepoetkiä. Antaa voimaa ja tukea arkeen.”

”tietoisuuden lisääntymisenä”

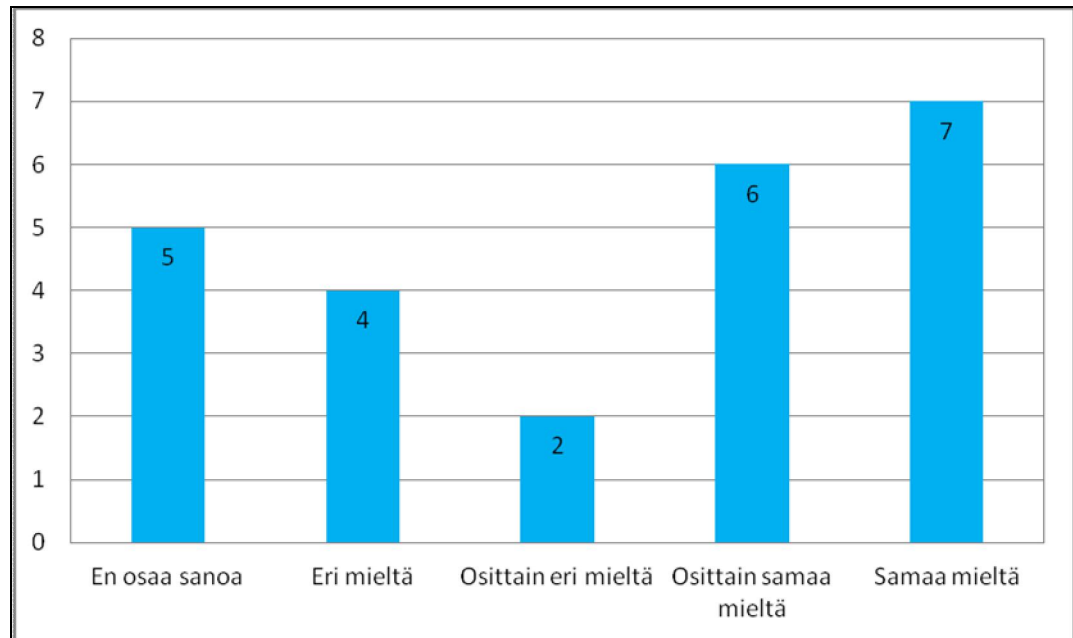
6.5 Työnohjaus

Yli puolelle (53,5 %, n=43) vastanneista sijaisista ei ollut tarjottu sijaisisyyteen liittyvää työnohjausta. Työnohjausta sai tällä hetkellä 36,4 % eli vain runsas kolmannes vastaajista (n=44). Loput vastaajista eivät saaneet työnohjausta ja yksi vastanneista ei osannut sanoa, oliko saanut työnohjausta vai ei.

Niiltä sijaisilta, jotka vastasivat saavansa työnohjausta (16/44), kysyttiin miten he saavat työnohjausta. Eniten vastaajat saivat parityönohjausta (12/17), ryhmätyönohjausta sai neljä sijaisista ja yksilötyönohjausta yksi. Yksi sijaisista sai todennäköisesti työnohjausta kahdella tavalla, koska vastaajamäärä oli lisääntynyt yhdellä. Vastaajilta kysyttiin myös, miten usein he saavat työnohjausta. Melkein kaikki (13/16) kertoivat saavansa työnohjausta kerran kuussa. Parin kuukauden välein työnohjausta sai kolme sijaisista.

Työnohjausta saavilta sijaisilta kysyttiin, onko siitä ollut heille tukea sijaisyydessä. Yhtä lukuun ottamatta (15/16) sijaisista kokivat siitä olleen tukea. Niiltä sijaisilta, jotka eivät saaneet työnohjausta (n=27) kysyttiin, ovatko he sitä mieltä, että tarvitsivat sijaisisyyteen liittyvää työnohjausta (kuvio 6). Vastaajien tuli valita sopiva vaihtoehto Likertin asteikolta. Kuvio on seuraavalla sivulla ja siitä on nähtävissä, että suurin osa sijaisista oli samaa ja osittain samaa mieltä, että tarvitsisi työnohjausta.

Neljäsosa oli osittain eri ja eri mieltä ja reilu viidesosa vastaajista ei osannut sanoa tarvitsisiko työnohjausta. Jostain syystä kolme jätti vastaamatta kysymyksen.

KUVIO 6. Sijaisien kokemukset siitä tarvitsisivatko työnohjausta (n=24)

Lopullisessa kyselylomakkeessa (n=26) kysyttiin avoimella kysymyksellä ”Miten työnohjauksesta saatu tuki on vaikuttanut toimintaani sijaisvanhempana?”. Useassa vastauksessa sijaisia kertoi työnohjauksen auttaneen ymmärtämään, lisänneen ymmärtämystä suhteessa omaan itseen ja omaan toimintaan sijaisinaan:

”on auttanut ymmärtämään, sekä jaksamaan lasten kanssa, vaikka joskus on ollutkin vaikeaa. Työnohjaajalle on saanut myös purkaa asioita jotka mielestäni ei ole ollut oikein esim. sosiaalityöntekijän toiminnassa tai lapsen biologisten vanhempien toiminnassa.”

”Lisännyt ymmärtämystä. Lisännyt kärsivällisyyttä. Antanut toimintaohjeita erilaisia tilanteita varten.”

Työnohjaus oli myös auttanut käsittelemään sijaisisyyteen liittyviä asioita, kuten:

”On oppinut käsittelemään omia ja lapsen tunteita”

”Käsittelee joitakin asioita monelta eri kannalta”

Muutamassa vastauksessa tuli esiin, ettei työnohjausta ole saatu tai ei ole tietoa siitä, mitä työnohjaus on:

”MITÄ OLISI TYÖNOHJAUS ?”

6.6 Vapaat

Kyselyssä vastaajille esitettiin perhehoitajan vapaita koskevia väittämiä. Väittämiin tuli valita sopiva vaihtoehto Likertin asteikolta. Osa vastaajista oli jättänyt kokonaan vastaamatta väittämiin. Väittämistä koottiin taulukko 6, joka on seuraavalla sivulla.

TAULUKKO 6. Vapaat

Vapaat	Samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri mieltä	Eri mieltä	En osaa sanoa
Perhehoitajan vapaita on tarpeeksi	3/42 7,1 %	8/42 19,1 %	7/42 16,7 %	21/42 50 %	3/42 7,1 %
Saan pidettyä vapaani	7/41 17,1 %	7/41 17,1 %	4/41 9,7 %	21/41 51,2 %	2/41 4,9 %
Saan tukea sosiaalityöntekijältä vapaiden pitämisessä	3/41 7,3 %	6/41 14,6 %	8/41 19,5 %	23/41 56,1 %	1/41 2,5 %
Saan tukea läheisiltäni vapaiden pitämisessä	14/43 32,5 %	16/43 37,2 %	6/43 14 %	6/43 14 %	1/43 2,3 %
Taloudellinen tuki mahdollistaa vapaiden pitämisen	8/41 19,5 %	7/41 17,1 %	3/41 7,3 %	20/41 48,8 %	3/41 7,3 %

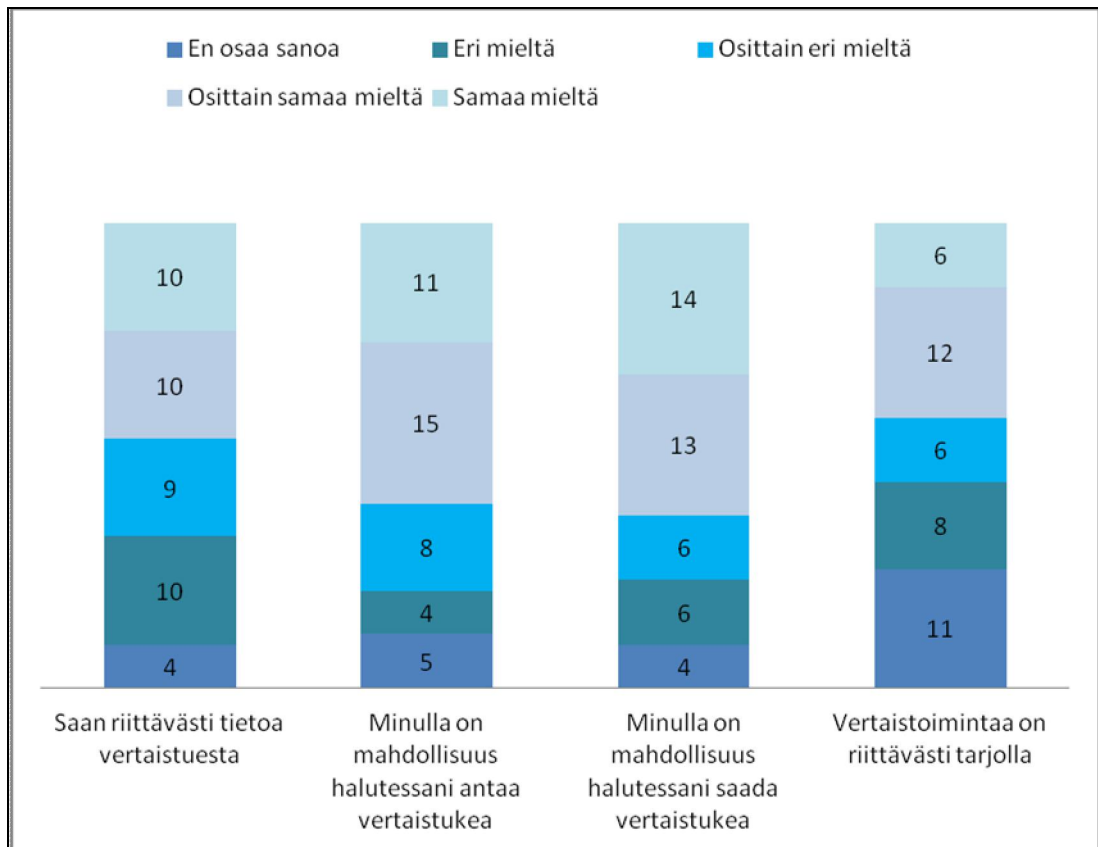
Taulukosta 6 tulee ilmi, että vastaajista puolet koki, ettei vapaita perhehoitajilla ole nykyisellään tarpeeksi eikä toiminnasta nykyisellään saatava taloudellinen korvaus mahdollista vapaiden pitämistä. Hieman yli puolet vastasi myös, että ei saa pidettyä vapaitaan. Vastaajista reilu puolet koki, ettei saa tukea sosiaalityöntekijältä tukea vapaiden pitämisessä, mutta reilu kolmasosa ilmoitti saavansa läheisiltä tukea vapaiden pitämisessä.

Sijaisilta kysyttiin ”Kaipaako muuta tukea vapaiden pitämiseksi”, johon lähes puolet vastaajista vastasi kyllä. Esille nousi seitsemässä vastauksessa toive sijaisavustusta lomien ajaksi. Muutama vastaajista korosti, että lomittajaa toivotaan juuri kotiin ja

muutama toivoi lapselle hoitopaikkaa tai kunnollista korvausta läheiselle, joka hoitaa lasta. Sijaisavun lisäksi esiin nousi toive taloudellisesta tuesta vapaiden pitämiseksi, toive tukiperheestä ja joka toinen kuukausi olevasta viikonloppuvapaasta.

6.7 Vertaistuki

Kyselyssä sijaisille esitettiin vertaistukeen liittyviä väittämiä, joilla haluttiin selvittää vastaajien kokemuksia vertaistuen saatavuudesta. Vastaajien tuli valita sopiva vaihtoehto Likertin asteikolta (kuvio 7).

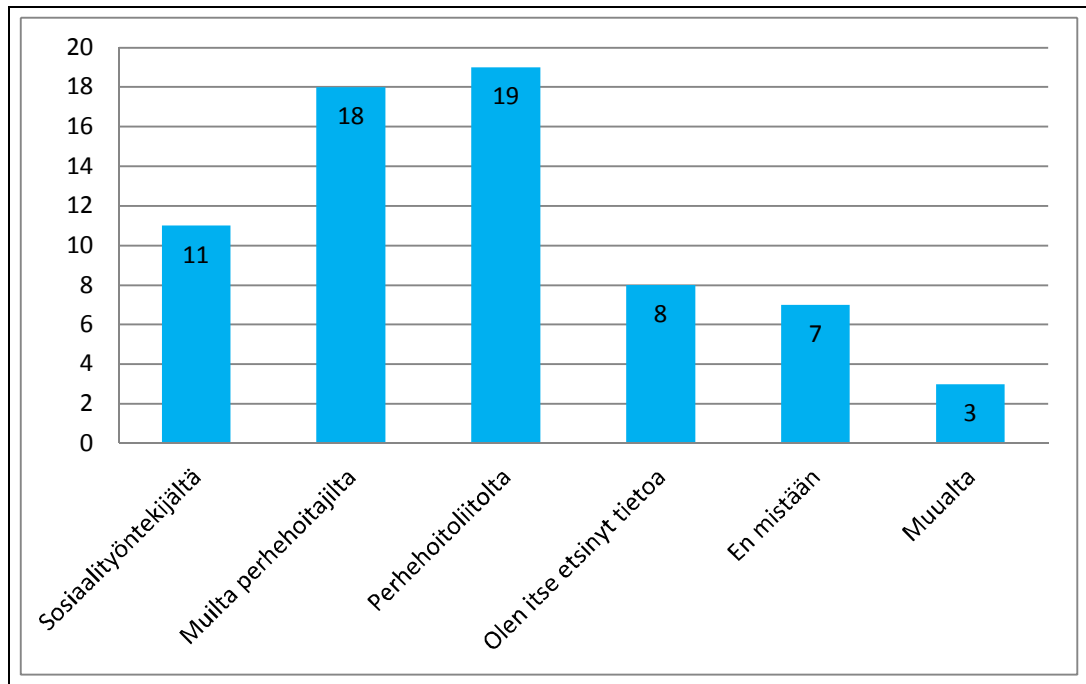

KUVIO 7. Sijaisvanhemmuuteen liittyvä vertaistuki (n=43)

Sijaisien kokemukset siitä, ovatko saaneet riittävästi tietoa vertaistuesta, jakautuivat melko tasaisesti. Suurimmalla osalla oli mahdollisuus halutessaan antaa ja saada vertaistukea, kun otetaan huomioon vastaajat, jotka olivat väittämän kanssa samaa tai osittain samaa mieltä. Neljäsosa sijaisista ei osannut sanoa, onko vertaistoimintaa riittävästi tarjolla.

Lopullisessa kyselyssä (n= 26) oli edellä esitettyjen väittämien lisäksi väittämät ”En tiedä millaista vertaistukitoimintaa sijaisvanhemmille on olemassa” ja ”Vertaistuen käyttöä rajoittaa fyysinen etäisyys”. Osa oli jostain syystä jättänyt vastaamatta väittämiin. Eri mieltä ja osittain eri mieltä väittämän ”En tiedä millaista vertaistukitoimintaa sijaisvanhemmille on olemassa” kanssa oli 16/24 sijaisista. Merkille pantavaa on, että suurin osa vastaajista (13/23) oli samaa ja osittain samaa mieltä väittämän ”Vertaistuen käyttöä rajoittaa fyysinen etäisyys” kanssa.

Kuvio 8 on seuraavalla sivulla ja siinä on esitetty, mistä sijaisät olivat saaneet tietoa vertaistuesta. Vastaajat saivat valita vastausvaihtoehdoista useita.

KUVIO 8. Mistä sijaisisät ovat saaneet tietoa vertaistuesta (n=44)

Useimmat vastaajat olivat saaneet tietoa vertaistuesta Perhehoitoliitolta ja muilta perhehoitajilta. Osa (n=7) ei ollut saanut mistään tietoa vertaistuesta ja muutama kertoi saaneensa tietoa vertaistuesta sähköpostitiedotteista ja koulutustilaisuuksista, työnohjauksessa ja puolisolta. Lopulliseen kyselylomakkeeseen (n=26) oli lisätty kysymykseen vaihtoehto ”Läheiset”. Läheisiltä tietoa vertaistuesta oli saanut kolme sijaisisää.

Vastanneista lähes puolet (20/44) ei ollut saanut ja/ tai antanut vertaistukea. Hieman yli puolet sijaisisistä (23/44) oli saanut ja/ tai antanut vertaistukea. Heiltä kysyttiin, mitä merkitystä vertaistuellalla on heidän mielestään sijaisinä toimittaessa (taulukko 8). Vastaajilta kysyttiin mihin asioihin vertaistuellalla on heidän mielestään merkitystä ja heidän tuli valita mielestään sopiva vastausvaihtoehto.

TAULUKKO 7. Sijaisien kokemukset vertaistuen merkityksestä

Vertaistuella on mielestäni merkitystä	Kyllä	Ei	En osaa sanoa
jaksamisessa	23/23 100 %	0/23 0 %	0/23 0 %
tiedon hankinnassa	21/23 91,3 %	0/23 0 %	2/23 8,7 %
ongelmanratkaisussa	22/23 95,7 %	0/23 0 %	1/23 4,3 %
kokemusten jakamisessa	23/23 100 %	0/23 0 %	0/23 0 %
arjen hallinnassa	23/23 100 %	0/23 0 %	0/23 0 %
sijoitetun lapsen sopeutumisessa uuteen kotiin	21/23 91,3 %	1/23 4,3 %	1/23 4,3 %
biologisten lasten sopeutumisessa muuttuneeseen perhetilanteeseen	17/22 77,3 %	1/22 4,5 %	4/22 18,2 %
parisuhteen hyvinvoinnissa	19/23 82,6 %	1/23 4,3 %	3/23 13,1 %

Taulukosta 7 on nähtävissä, että vertaistuella koettiin olevan merkitystä jokaiseen yllä mainittuun asiaan. Kaikki kokivat vertaistuella olevan merkitystä jaksamiseen, kokemusten jakamiseen ja arjen hallintaan. Vastausvaihtoehtona oli lisäksi ”johonkin muuhun, mihin”, johon kaksi sijaisisää vastasi vertaistuella olevan merkitystä yhteisöllisyyteen ja jonkin verran kaikkeen sijaisvanhemmuuteen.

Lopullisessa kyselylomakkeessa (n=26) oli avoin kysymys ”Miten vertaistuki on vaikuttanut toimintaan sijaisinä?” . Vertaistuesta koettiin olleen apua ongelmatilanteissa:

”Muillakin ollut samoja ongelmatilanteita, ja miten selvitty niistä.”

Vertaistuen avulla oli myös saatu rohkaisua, voimavaroja ja ymmärrystä asioihin:

”Vahvistanut isänä olemista.”

”vertaistuki on auttanut ymmärtämään asioita ja asioiden jakaminen on tosi tärkeää.”

Avoimissa vastauksissa eräs sijaisinä esitti myös, että lain pitäisi velvoittaa järjestämään vertaistukitapaamisia tietyn määrän vuodessa alle 50 kilometrin päähän.

Lopullisessa kyselyssä (n=26) oli lisäksi kaksi läheisiä koskevaa kysymystä, ”Oletko saanut läheisiltä (sukulaiset, ystävät) tukea sijaisyydessä?” ja ”Millaista tukea olet läheisiltä saanut sijaisyydessä?”. Melkein kaikki vastaajat (23/26) olivat saaneet läheisiltä tukea. Eniten tukea oli saatu oman vapaa-ajan mahdollistamiseksi (9/23) ja hoitoavuksi sijoitetulle lapselle (8/23). Tukea oli saatu myös arjen pyörittämisessä (5/23) ja vertaistukea vanhemmuudessa (3/23). Yksikään vastanneista ei ollut saanut taloudellista tukea läheisiltä. Lisäksi kaksi sijaisiää vastasi avoimeen kohtaan:

”Vierailuita, kaveruutta ”

”silloin tällöin appivanhemmat on katsoneet lasten perään, jotta olemme voineet käydä esim. koulutuksissa. Jonkun verran myös henkistä

rohkaisua omien sukulaisten taholta, joka mielestäni on erittäin tärkeää.”

Vastaajille esitettiin lopullisessa kyselyssä (n=26) avoin kysymys ”Keneltä saadun tuen koet tärkeimmäksi ja miksi? (sosiaalityöntekijä, vertaiset, läheiset)”. Vastauksista nousi esille, että tärkeimmäksi tueksi sijaisit kokivat läheisiltä saadun tuen. Asiaa perusteltiin monessa vastauksessa sillä, että muualta ei tukea saa:

”Läheiset, muualta en tukea ole saanut.”

”läheiset, koska tuki on lähellä ja helposti saatavilla”

Seuraavaksi tärkeimmäksi koettiin vertaisten tuki:

”vertaistuki. samanlaiset ongelmat ja pulmat, yhteinen kieli.”

”vertaiset, heidän kanssaan voi puhua arkipäivän ongelmista”

Sosiaalityöntekijäkin mainittiin myös useassa vastauksessa:

”sosiaalityöntekijä, parhaiten langat käsissä ja mahdollisuus tukea taloudellisesti lapsiin liittyvissä ongelmissa”

”Sosiaalityöntekijä. hänen kannustava suhtautumisensa.”

Useat myös mainitsivat kaikkien tuen olevan yhtä tärkeä:

”Kaikki yhtä tärkeitä riippuu tilanteesta ja asiasta. Tärkein voi olla mikä tahansa vain, tuen tarve määrittelee sen.”

”Mielestäni kaikki yllä olevat ryhmät ovat tärkeitä sijaisperheelle. sosiaalityöntekijä on mielestäni merkittävässä asemassa, jos tuki puuttuu, niin sijaisisyyskin voi olla uhattuna. Arvostusta enemmän myös sijaisisille, sillä joittenkin suusta olen saanut sen ymmärryksen, että sijaisissä voisi olla vähän niin kuin siellä taustavoimana ja kummastellaan, jos isä on jäänyt myös kotiin. tätä kuulin aika paljon alku aikana. Mutta toiset, ehkä nuoremmat sosiaalityöntekijät ovat olleet ihastuksissaan jos isä on jäänyt kotiin ja haluaa olla innokkaana sijaisvanhempana. vertaisryhmällä on myös tärkeä rooli mutta ilman sitäkin voi pärjätä. Läheiset ovat myös erittäin tärkeitä, mutta se ei ole este sijaisvanhemmuudelle. Toisin sanottuna sosiaalityöntekijä on avain roolissa.”

6.8 Tukimuotojen kehittäminen

Molemmissa kyselylomakkeissa esitettiin vastaajille avoin kysymys ”Millaista tukea kaipaisit, jota ei ole tällä hetkellä tarjolla? Miten kehittäisit olemassa olevia tukimuotoja?” (n=44). Vastauksista korostuivat toiveet mahdollisuudesta vapaiden pitämiseen. Vapaita toivottiin enemmän ja toimivaa järjestelmää niiden pitämiseksi:

”omaa vapaa-aikaa enemmän, että jaksaa paremmin”

”Vapaiden järjestämistä. Sukulaisiakaan ei ilkeä aina vaivata. Pitäisi olla jokin järjestelmä jolla maksetaan hoidosta vapaiden aikana, varsinkin jos lähipiiristä löytyy joku joka suostuu hoitamaan. Korvaus tulisi olla enemmän kuin tukiperhepalkkio.”

Suurella osalla vastauksia esiin nousi vertaistukiryhmät. Vastaajat toivoivat enemmän vertaistukitoimintaa, lapsille ja sijaisisille omia ryhmiä. Lisäksi toivottiin parisuhdeleirejä, korkeampia palkkioita ja kulukorvauksia, koulutuksia ja sosiaalityöntekijältä

enemmän aikaa sijaisperheelle. Yhdessä vastauksessa esiin tuli jälkihuolto ja eräs sijaisisä toivoi tasavertaisuutta muihin nähden:

”jälkihuollon tuen järjestämistä siten, että nuorta voisi tukea aikustumisen prosessissa muutenkin kuin oman henkilökohtaisen vapaaehtoisuuden pohjalta.”

”mielestäni perhehoitajat pitäisi hyväksyä yhdeksi ammattiryhmäksi ja samalla hyväksyä se, että mekin voisimme saada oikeaa palkkaa sekä oikeata lomaa. lompäivätkin kertyisivät niin kuin muillakin ammattiryhmillä sekä ikälisät palkkoihin.”

Kyselylomakkeen viimeisenä kysymyksenä esitimme sijaisisille kysymyksen ”Mitä muuta haluaisit vielä sanoa? (Sijaisisyydestä, tukimuodoista jne.)”. Vastajat toivat vastauksissaan esiin, että sijaisisänä oleminen on haasteellinen mutta palkitseva tehtävä. Arvostusta kaivattiin lisää ja tarpeeksi tukea sijaisvanhempina toimimiseen.

”Ihmisiä ollaan eli jaksamisella on rajat.”

”Sijaisperheitten esille tuloa siis siinä mielessä, että ihmiset ymmärtävät kuinka arvokasta työtä me teemme, emmekä ole joitakin sosiaalietuuksien väärinkäyttäjiä lasten varjolla.”

”Sijaislasten murrosikä on erityisen haastavaa aikaa. Vaikea sanoa, miten sitä voisi helpottaa. Ehkä ongelmiin pitäisi juuri tällöin saada enemmän tukea.”

7 YHTEENVETO

Kyselyyn vastasi keskimääräisesti 36- 65 vuotias avo- tai avioliitossa oleva sijaisisä, jolla oli ammattikoulutus. Sijaisisä kävi kodin ulkopuolella töissä ja asui haja-asutusalueella alle 10 000 asukkaan kunnassa. Sijaisisä koki, ettei taloudellinen tuki mahdollista kotiin jäämistä. Sijaisisänä oloa oli kestänyt 4-6 vuotta ja perheessä oli 1-2 sijoitettua lasta, jolla oli yksilöllisiä tarpeita.

Sijaisisistä suurin osa oli käynyt PRIDE- ennakovalmennuksen ja vain muutama jonkun muun ennakovalmennuksen ennen sijaisvanhemmaksi ryhtymistä. PRIDE- ennakovalmennuksen käyneet olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä ennakovalmennuksesta saamiinsa valmiuksiin toimia sijaisisänä. Myös muun ennakovalmennuksen käyneet sijaisisät olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä saamiinsa valmiuksiin.

PRIDE- ennakovalmennuksessa eniten lisää tietoa olisi kaivattu siitä, miten huomioida sijoitetun lapsen mahdolliset kehityksen viiveet, miten tehdä yhteistyötä lapsen asioissa eri tahojen kanssa sekä miten tukea lapsen emotionaalista ja sosiaalista kehitystä ja kasvua. Muun ennakovalmennuksen käyneet toivoivat lisää tietoa samoista asioista.

Melkein kolmasosa vastaajista koki, ettei ole saanut riittävästi tukea sosiaalityöntekijältä sijaisvanhemmuudessa. Suurin osa sijaisisistä oli sitä mieltä, että sosiaalityöntekijä huomioi hänet tasavertaisena sijaisvanhempana sijaisäitiin verrattuna ja yhteydenottokynnys sosiaalityöntekijään on matala. Noin puolet koki, että sosiaalityöntekijältä saa riittävästi tietoa tarjolla olevista taloudellisista tukimuodoista, koulutuksista ja työnohjauksesta.

Sosiaalityöntekijän tuen kokivat tärkeäksi melkein kaikki sijaisisät. Yli puolet sijaisisistä koki, että sosiaalityöntekijän yhteydenpito sijoitettuun lapseen ei ole ollut riittä-

vää. Kokemuksissa sosiaalityöntekijän kotikäyntien riittävydestä ja yhteydenpidosta puhelimitse oli eroa kahden kyselyn välillä. Yleisin yhteydenpitoväli oli pari kertaa vuodessa. Yleisimmin yhteydenpito liittyi sijoitetun lapsen asioihin.

Suurin osa sijaisista koki saavansa tarpeeksi tietoa tarjolla olevista koulutuksista. Sijaisiat kokivat myös, että koulutuksia on riittävästi tarjolla. Sijaisiat olivat selkeästi sitä mieltä, että koulutuksista on hyötyä sijaisyydessä. Koulutusta kaivattiin eniten liittyen parisuhteen tukemiseen arjessa. Lisäksi esille nousi tarve lapsen psyykkisestä ja emotionaalista kehityksestä ja tarjolla olevista tukimuodoista järjestettävä koulutus. Koulutukset olivat lisänneet ymmärtämystä sijoitetun lapsen kohdalla, antaneet voimaa ja lisänneet tietoisuutta.

Yli puolelle sijaisista ei ollut tarjottu työnohjausta. Enemmistö työnohjausta saavista sijaisista sai kerran kuussa parityönohjausta. Työnohjauksesta koettiin olleen tukea sijaisyydessä. Työnohjaus oli lisännyt sijaisien ymmärtämystä itseän ja omaan toimintaan. Puolet niistä sijaisista, jotka eivät saaneet työnohjausta kokivat tarvitsevänsä sitä.

Sijaisista puolet koki, että perhehoitajalla ei ole vapaita tarpeeksi. Puolet sijaisista vastasi, ettei saa pidettyä vapaitaan. Myöskään taloudellisen tuen ei koettu mahdollistavan vapaiden pitämistä. Yli puolet sijaisista kertoi, ettei saa sosiaalityöntekijältä tukea vapaiden pitämiseen.

Suurimmalla osalla sijaisista oli tietoa millaista vertaistukitoimintaa sijaisvanhemmille on olemassa ja heillä oli halutessaan mahdollisuus antaa ja/ tai saada vertaistukea. Tietoa vertaistuesta oli saatu eniten Perhehoitoliitolta ja toisilta perhehoitajilta. Vertaistukea sai hieman yli puolet sijaisista. Enemmistö koki fyysisen etäisyyden rajoittavan vertaistuen käyttöä. Vertaistuella koettiin olleen merkitystä muun muassa jaksamisessa, kokemusten jakamisessa ja arjen hallinnassa.

Lähes kaikki sijaisisät olivat saaneet läheisiltä (sukulaiset, ystävät) tukea sijaisyydessä. Tukea oli saatu lähinnä oman vapaa-ajan mahdollistamisena ja sijoitetun lapsen hoitoapuna. Tärkeimmäksi tueksi sijaisisät nostivat läheisiltä saadun tuen, mutta myös vertaisten ja sosiaalityöntekijän tuki oli merkittävää.

8 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

8.1 Tutkimusprosessin pohdinta

Aloittaessamme tutkimuksen tekemistä pohdimme miten vastausten määrään vaikuttaa se, että vastaajina toimivat ainoastaan miehet. Aiempien sijaisvanhemmuutta koskevien tutkimusten valossa oli syytä olettaa, että miehet eivät ole yhtä aktiivisia vastaamaan kuin naiset (Esimerkiksi Lamminen & Rantanen 2007; Marjomaa & Laakso 2010). Tutkimuksessamme vastausprosentti jäikin harmittavan pieneksi.

Mistä johtuu sijaisisien passiivisuus tutkimuksien suhteen? Kertooko se jotain perheen roolijaosta, onko sijaisäiti päävastuun kantaja ja siten aktiivisempi tutkimuksiin vastaaja? Vai onko kyse yksinkertaisesti siitä, että naisia kiinnostaa enemmän tutkimuksiin vastaaminen? Mietimme miten sijaisisiä voisi saada aktivoitua vastaamaan vai onko se mahdollista. Toteuttamassamme sähköisessä kyselyssä ei missään vaiheessa oltu kontaktissa vastaajien kanssa, joten emme voineet henkilökohtaisesti kannustaa vastaamaan. Meidän tuli pyrkiä tekemään saatekirjeestä sellainen, että kyselyyn haluttaisiin vastata. Saatteesta tuli kuvastua vastaamisen tärkeys sijaisisille: vastaamalla sijaisisä voi vaikuttaa heille tarjottuihin tukimuotoihin.

Otoskokoa määriteltäessä otimme kadon huomioon, mutta siitä huolimatta saimme vastauksia odotettua vähemmän. Pohdimme voisiko syynä kadolle olla se, että saatekirjeemme ei ollut tarpeeksi motivoiva vai eivätkö sijaisisät käyttä sähköpostia aktii-

visesti? Tai olisiko vastaajia ollut enemmän, jos kysely olisi lähetetty paperiversiona? Entä olisiko kuitenkin ollut kannattavampaa laittaa linkki kyselyyn Perhehoitoliiton nettisivuille? Silloin tosin olisi ollut riskinä otokseen kuulumattomien vastaaminen. Kato voidaan määritellä systemaattiseksi tai ei- systemaattiseksi tarkoittaen sitä, ovatko esimerkiksi tietyn ikäiset miehet jättäneet vastaamatta. Meidän tutkimukses- samme emme pysty kuitenkaan selvittämään asiaa, koska tiedämme sijaisista aino- astaan sen kuinka monelle kysely on lähtenyt ja mihin jäsenyhdistykseen. (Vilkkä 2007, 107.)

Motivaatio tutkimuksen parissa työskentelyyn joutui paikoin koetukselle kokemiem- me takaiskujen takia. Ensimmäisen takaiskun koimme, kun kyselyn julkaistuamme ja ensimmäisiä vastauksia katsoessamme huomasimme, että kaksi PRIDE- ennakkoval- mennusta koskevaa kysymystä ei teknisen virheen takia toiminut oikealla tavalla. Testasimme kyselyn useaan otteeseen ennen sen lähettämistä eteenpäin, mutta jos- tain syystä siihen oli jäänyt virhe. Tästä takaiskusta päästiin yli, kunnes koimme seu- raavan ongelman. Ihmettelimme ja mietimme, mutta emme ymmärtäneet miksi emme saa enempää vastauksia, vaikka kysely lähetettiin myös kolmanteen jäsenyh- distykseen. Suljimme kyselyn, aloimme tutkia vastauksia ja kiinnitimme huomiota keskeneräisen kyselyversion vastaajamäärään. Tutkiessamme asiaa selvisi, että yh- teyshenkilö oli vahingossa laittanut sähköpostissa sijaisille väärän linkin.

Jos tekisimme uudestaan sähköisen kyselyn, sulkisimme kaikki koekyselyt ennen var- sinaisen kyselyn julkaisua, ettei yllä kuvatun kaltaista pääsisi sattumaan. Olimme lait- taneet yhteyshenkilölle usean linkin kyselyn teko- ja testausvaiheessa. Virheeltä olisi voitu säästyä, jos meillä olisi ollut sijaisien sähköpostiosoitteet. Tällöin olisimme voineet lähettää ja tarkastaa saateviestin ja linkin itse. Se, ettei meillä ollut sähköpos- tiosoitteita takasi kuitenkin tutkimuksessa vastaajien täydellisen anonymiteetin, joka oli eettisyyden kannalta erittäin merkittävää.

Aikataulussa pysyminen oli välillä haastavaa niin omien kuin yhteyshenkilön työkiireiden takia. Onnistuimme kuitenkin etenemään tutkimuksessa laatimamme suunnitelmaan mukaan. Ensikertalaisille kyselylomakkeen tekeminen oli haastavaa. Lomakkeen laatimisessa auttoi todella paljon se, että olimme molemmat käyneet Digium- koulutuksen. Yllättävän vaikeaa oli löytää oikeat kysymysmuodot ja saada kyselylomakkeesta mahdollisimman helppolukuinen ja loogisesti etenevä. Lomaketta tehdessä kokeilimme monenlaisia eri tyylejä päästäksemme parhaaseen mahdolliseen lopputulokseen.

Analysointivaiheen koimme mukavaksi ja helpoksi, koska pohjana meillä oli hyvä kyselylomake. Ylimääräistä työtä teetti kuitenkin se, että meidän tuli yhdistää kahden kyselyn tulokset toisiinsa vastausten keruuvaiheessa tapahtuneen vahingon takia. Kyselyt olivat onneksi pitkälti samanlaisia, sillä lopulliseen versioon oli lisätty vain muutamia uusia kysymyksiä ja väittämiä. Haastetta toi myös se, miten esittää tulokset raportissa niin, ettei siitä tule sekava ja vaikealukuinen. Analysointivaiheessa pohdimme ristiintaulukoinnin käyttämistä, mutta tulosten keruuvaiheessa tapahtuneen vahingon takia sitä ei olisi pystynyt järkevästi tekemään, koska kaikkia tuloksia ei saanut yhdistettyä. Ristiintaulukoinnilla tarkoitetaan muuttujien jakautumisen ja niiden välisten riippuvuuksien tutkimista (KvantiMOTV 2004b). Ristiintaulukoinnilla olisi saanut yksityiskohtaisempaa tietoa, esimerkiksi oliko vastaajan iällä vaikutusta siihen, miten koki sosiaalityöntekijältä saadun tuen, mutta ilman sitäkin saimme monipuolista tietoa tutkimuksesta.

Opinnäytetyön parissa työskentely on opettanut meille paljon tutkimuksen tekemisestä. Tutkimuksen teko on opettanut pitkäjänteistä työskentelyä ja oman työn jatkuvaa arviointia. Olemme tutkimuksen ansiosta perehtyneet kiitettävästi perhehoitoon ja olemme selvillä perhehoidon nykytilanteesta sekä tulevista muutoksista suomalaisessa sijaishuollossa. Opinnäytetyötä tehdessä opimme hakemaan tietoa monipuolisesti ja olemaan kriittisiä tiedonhakijoita.

Opinnäytetyö on syventänyt ammattitaitoamme lastensuojelun perhehoidosta, sijaisyydestä ja isien yhteiskunnallisesta asemasta. Opinnäytetyön tekemisen aikana saamaamme tietoa voimme hyödyntää työelämässä, koska työn kautta saimme paljon uusia näkökulmia isyyteen ja sijaisyyteen. Isien yhteiskunnallinen asema on mielenkiintoinen ja merkittävä asia, jota tulisi tutkia lisää. Tutkimuksemme tuo pienen lisän tälle saralle.

8.2 Tutkimustulosten pohdinta ja johtopäätökset

Tyytyväisyys tukimuotoihin

Ensimmäisenä tutkimusongelmana oli, miten tyytyväisiä sijaisisät ovat nykyisiin tukimuotoihin ja mitä tukimuotoja he kaipaivat. Tulosten perusteella voidaan todeta, että tutkimissamme tukimuodoissa on vielä kehitettävää. Tukimuotojen kehittäminen onkin merkittävä asia, koska tukemalla sijaisvanhempia edistetään sijoituksen laatua ja onnistumista. Tukimuotoja kehittämällä voidaan myös lisätä pariskuntien kiinnostusta ryhtyä perhehoitajiksi.

Ennakovalmennus oli pääsääntöisesti antanut riittävät valmiudet sijaisvanhempana toimimiseen, lisää tietoa kaivattiin kuitenkin siitä, miten huomioida sijoitetun lapsen kehityksen viiveet sekä miten tukea sijoitetun lapsen emotionaalista ja sosiaalista kasvua ja kehitystä. Suurimmalla osalla vastaajien perheisiin sijoitetuista lapsista oli yksilöllisiä tarpeita. Se, että ennakovalmennukseen kaivataan lisää tietoa lapsen kehityksestä, on todennäköisesti yhteydessä siihen, millaisia haasteita he ovat kohdanneet sijoitetun lapsen kanssa. Olisi tärkeää valmistaa sijaisvanhempia siihen, mihin kaikkeen he voivat sijoitetun lapsen kanssa törmätä ja miten voidaan tukea lasta mahdollisimman hyvin.

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että pääsääntöisesti sijaisvanhemmuuteen liittyvä koulutus on nykyisellään toimiva. Siinä on kuitenkin myös puutteita. Kansainvälisestä tutkimuksesta on kiinnostavaa tuoda esille, että Brownin (2010) mukaan myös kanadalaisilla sijaisvanhemmilla oli vaikeuksia päästä oikeanlaisiin koulutuksiin. Sijaisvanhemmat kokivat Brownin tutkimuksessa tärkeäksi, että kouluttajilla on henkilökohtaista kokemusta ja liikkeelle lähdetään siitä, mikä on sijaisvanhempien tämänhetkinen tieto ja kokemus. Tärkeää on myös, että tutkimustieto on sijaisvanhempien helposti saatavilla. (Brown 2010, 30 - 31,33.)

Merkittävää, että lähes puolet vastaajista toivoi lisäkoulutusta parisuhteen tukemisesta sijaisvanhemman arjessa. Parisuhteen tukemisen voi siis olettaa olevan haastavaa sijaisvanhemman arjessa ja miehet luultavasti tiedostavat toimivan parisuhteen merkityksen sijaisvanhempana toimimiseen ja jaksamiseen. Ruotsalainen Ingrid Höjer (2002) on tutkinut sitä, millainen vaikutus sijaisvanhempana toimimisella on avioliittoon. Tutkimuksen mukaan useimmat perhehoitajina toimivat pariskunnat ovat olleet yhdessä pitkään. Sijaisvanhempien suhdetta voidaan kuvata vahvaksi ja vakaaksi. Monet perhehoitajat kuvasivat Höjerin (2002) tutkimuksessa sen olevan välttämätön edellytys perhehoitajana olemisen kannalta. Höjer (2002) kuvailee tutkimuksessaan, että sijaisvanhempana toimiminen on vaativa tehtävä, joka vaatii sekä aikaa että energiaa. Juuri tästä syystä sijaisvanhemmilla tulee olla vahva suhde, joka kestää erilaisia ongelmia, joihin saattaa sijaisvanhempana törmätä. (Höjer 2002, 1 - 5.) Tästä syystä tulisikin kiinnittää huomiota siihen, että sijaisvanhemmilla olisi aikaa ja mahdollisuuksia hoitaa myös parisuhdettaan.

On merkille pantavaa, että tutkimuksessamme sijaisististä yli puolelle ei ollut tarjottu minkäänlaista sijaisisyyteen liittyvää työnohjausta. Pelastakaa Lapset ry:n tutkimuksessa näiden sijaisvanhempien osuus on yhtä suuri (Marjomaa & Laakso 2010). On syytä kysyä, mistä johtuu, ettei sijaisvanhemmille tarjota tätä merkittävää tukimateriaalia? Onko taustalla resurssien puute? Tutkimuksessamme työnohjausta koki tarvit-

sevansa vajaa kolmannes niistä sijaisistä, jotka eivät työnohjausta saaneet, vastavasti neljännes oli tätä mieltä Pelastakaa Lapset ry:n tutkimuksessa. Tulokset eivät ole kuitenkaan luotettavasti vertailukelpoisia, koska Pelastakaa Lapset ry:n tutkimuksessa vastaajina olivat pääasiassa toimineet sijaisäidit ja vastaajamäärä oli isompi (n=63). (Marjomaa & Laakso 2010, 80.)

Eniten sijaisät olivat tyytymättömiä perhehoitajan vapaisiin liittyviin asioihin. Tutkimuksessamme sijaisät kokivat, että vapaita ei ole riittävästi ja niiden pitäminen ei myöskään aina onnistu. Sijaisät toivoivatkin toimivaa lomittaja- järjestelmää, jotta vapaat saataisiin pidettyä paremmin. Myös Kärkkäisen, Partasen ja Rabinä-Lehden (2010, 66) opinnäytetyössä sijaisvanhemmat toivoivat enemmän vapaata, koska se tukee työssä jaksamista. Heidän tutkimuksessaan vapaiden toivottiin toteutuvan yksilöllisesti ja joustavasti sijaisperheen tilanteen mukaan. Tutkimuksessamme yli puolet ei saanut riittävästi tukea sosiaalityöntekijältä vapaiden pitämisessä. Myös Kärkkäisen ym. tutkimuksessa toivottiin, että sijoittajakunta ottaisi enemmän vastuuta vapaan järjestämisestä. Myös Brownin (2010) Kanadassa tekemän tutkimuksen mukaan sijaisvanhempien kohtaamia haasteita oli saada pitää tarvitsemansa vapaat. Tutkimuksessa todettiin olevan erittäin tärkeää, että sijaisvanhemmilla on aikaa ja tilaa itselleen. (Brown 2010, 30 - 31.)

Perhehoitajan vapaiden järjestyminen ei siis tutkimusten valossa onnistu perhehoitajien kaipaamalla tavalla. Vapaat ovat kuitenkin merkittävä tukimuoto, joka tukee vaativassa tehtävässä jaksamista. Asiaan on tullut parannusta, sillä perhehoitajan vapaita lisättiin perhehoitajalakiin (1992) uusi 6a§, joka astui voimaan 1.8.2011. Pykälä koskee sijaishoitoa perhehoitajan vapaan tai muun poissaolon aikana. Siinä esitetään, että kunta tai kuntayhtymä voi perhehoitajan vapaan tai muun tilapäisen poissaolon ajaksi järjestää tarvittavan sijaishoidon tekemällä toimeksiantosopimuksen henkilön kanssa, joka täyttää laissa säädetyt edellytykset. Tällöin henkilö sitoutuu huolehtimaan sijaishoidosta perhehoitajan kotona. Edellä mainitulla tavalla sijaishoi-

to voidaan järjestää, jos se on hoidettavan henkilön edunmukaista ja perhehoitaja suostuu siihen. (L 8.4.2011/ 317, 6a§.) Lain myötä perhehoitajilla on oikeus kaipaamaansa lomittajaan kotiinsa, olisi mielenkiintoista tutkia, miten asia käytännössä on lähtenyt toimimaan ja ovatko sijaisvanhemmat tyytyväisiä uuteen järjestelmään.

Sijoittajan kanssa toimiminen

Toisena tutkimusongelmana oli, miten sijaisisät kokevat sijoittajan kanssa toimimisen. Lähes kaikki sijaisisät kokivat sosiaalityöntekijän tuen tärkeäksi, mutta kuitenkin useassa avoimessa vastauksessa tuli ilmi, että tuella ei koeta olevan mitään vaikutusta sijaisisyyteen. Tämä on luultavasti yhteydessä siihen, että melkein kolmasosa sijaisisistä koki, ettei saanut sosiaalityöntekijältä riittävästi tukea sijaisisyydessä. Myöskään Huuskon (2005, 97) haastattelemista sijaisisistä puolet ei ollut tyytyväisiä sosiaalityöntekijältä saatuun tukeen.

Hieman yllättäen sijaisisät pääsääntöisesti kokivat, että sosiaalityöntekijä huomioi heidät tasavertaisena sijaisvanhempana sijaisäitiin verrattuna. Olimme kuvitelleet tuloksen olevan toisinpäin ennakkotietojen valossa, esimerkiksi Maatsalon (2010, 39) haastattelemista sijaisisistä monet kokivat tullessa toisarvoisesti kohdelluiksi suhteessa sijaisäiteihin. Eniten sijaisisät kokivat, etteivät tulleet tasavertaisesti huomioiduksi sosiaalityöntekijän yhteydenpidossa perheeseen. Saamamme tulos on samansuuntainen kuin Koivumäen (2009, 67) opinnäytetyössä. Koivumäen työssä miehet kokivat yhteydenpidon tapahtuneen enemmän sijaisäidin kautta, mutta eivät kokeneet sen johtuvan sosiaalityöntekijän asenteesta, vaan perheiden omista asioimiskäytännöistä ja rooliasta. Myös käytännön syyt, kumman tavoittaa helpommin, vaikuttavat Koivumäen mukaan sosiaalityöntekijöiden tapaan toimia.

On merkittävää, että suurin osa vastanneista koki sijaisvanhempana toimiessaan tullessa sijaisäidin kanssa tasavertaisesti huomioiduksi, mutta toivottavasti jonain päivänä ollaan siinä tilanteessa, että sama kokemus on kaikilla sijaisisillä. Asiaan on alet-

tu kiinnittää enemmän huomiota, joten kokoajan asiaan tulee varmasti parannusta. Neuvolatyössä on isien mukaan ottaminen otettu enenevässä määrin huomioon ja keskustelun alle, ja samanlaista kaivattaisiin varmasti myös sosiaalipuolelle. Työpaikojen tulisi ottaa yhteiseen keskusteluun kysymys siitä, ”Miten me otamme isät työssämme huomioon?”. Työntekijöille olisi myös hyvä antaa lisäkoulutusta isien kanssa toimimiseen mieskouluttajien toimesta. Naisena ei ole aina välttämättä helppoa ajatella miesnäkökulmasta.

Halmeen ja Koskisen (2010, 43 - 44) opinnäytetyö tuo esiin mitä puutteita sosiaalityötoimen työskentelyssä sijaisvanhempien mielestä on. Vanhemmat nostivat esiin muun muassa liian harvat kotivierailut ja kuulumisien kysymisen epäsäännöllisyyden. Meidän tutkimuksessamme saimme ristiriitaiset tulokset sosiaalityöntekijän kotikäyntien riittävyyden suhteen. Lopullisessa kyselyssä puolet vastaajista koki käynnit riittäviksi ja yli kolmasosa osittain riittäviksi, kun taas keskeneräisen kyselyn tuloksissa yli puolet kaipasi lisää kotikäyntejä. Ristiriitainen tulos on varmasti selitettävissä sillä, että kyselyt lähtivät eri alueille. Tästä voi siis tehdä johtopäätöksen, että toisella alueella kotikäyntejä tehdään enemmän tai toisella alueella tarvetta kotikäynneille on vähemmän.

Back-Kiianmaan & Hakkaraisen mukaan (2008, 142) sosiaalityöntekijän tapaamisia pitäisi olla vähintään kerran kuukaudessa. Tämä ei kuitenkaan toteudu. Tutkimuksessamme vain yksi sijaisisä piti sosiaalityöntekijän kanssa kerran kuussa yhteyttä ja yksi useita kertoja kuukaudessa. Tähän voi liittyä myös se, kuinka kauan lapsi on ollut perheeseen sijoitettuna. Lapsen tullessa perheeseen sosiaalityöntekijä pitää ehkä perheeseen tiiviimmin yhteyttä. Yhteydenpitoväli voi helposti pidentyä, kun lapsi on ollut sijoitettuna perheessä pidemmän aikaa, esimerkiksi useampia vuosia. Toisaalta myös kunnilla voi olla erilaisia käytäntöjä yhteydenpitämisessä, eroja varmastikin on myös sosiaalityöntekijöiden välillä. Kuitenkin yhteydenpito vain pari kertaa vuodessa on mielestämme liian vähän. Lapsen sijoituksen sujumisen kannalta tiiviimpi yhtey-

denpito olisi tärkeää, tällöin perhe ei kokisi jäävänsä yksin tehtävänsä kanssa. Myös lapsella tulisi olla oikeus tavata sosiaalityöntekijää useammin ja se olisikin tärkeää myös sen kannalta, että lapsi uskaltaisi kertoa sosiaalityöntekijälle rehellisesti miltä hänestä esimerkiksi perheessä eläminen tuntuu.

Vertaistuki

Kolmantena tutkimusongelmana oli, miten tärkeänä sijaisiät pitävät vertaistukea ja onko sitä saatavilla. Vastauksena tutkimusongelmaan voidaan todeta, että niiden sijaisien mukaan, jotka olivat saaneet ja/ tai antaneet vertaistukea kokivat sen merkitykselliseksi.

Reilu kolmasosa koki, että heillä ei ollut mahdollisuutta halutessaan antaa ja saada vertaistukea ja vain noin puolet oli saanut ja/ tai antanut vertaistukea. Kaikki eivät olleet saaneet riittävästi tietoa vertaistuesta tai kokeneet tarjontaa olevan tarpeeksi. On kummallista, että tähän tukimuotoon ja sen saatavuuteen ei panosteta, vaikka vertaistuki on merkityksellistä ja edullista tukea sijaisvanhemmuudessa. Osansa varmasti on sillä, kun vertaistuki ei ole lakisääteinen tukimuoto. On hyvä kysyä, eikö sosiaalipuolella kannattaisi silti panostaa tukimuotoon, jossa ei aina tarvita kallista ammattilaista, vaan vertaiset tukevat toinen toistaan antaen neuvoja ja ratkaisuja ongelmiin?

On merkille pantavaa, että suurin osa sijaisisistä asui haja-asutusalueella. On syytä miettiä, miten näiden haja-asutusalueiden sijaisvanhemmille saadaan tarvittavat tukitoimet järjestettyä, sillä suurin osa sijaisisistä oli sitä mieltä, että vertaistuen käyttöä rajoittaa fyysinen etäisyys. Pitkät etäisyydet vaikuttavat varmasti niin vertaistuen kuin muidenkin tukimuotojen saamiseen. Tukimuotoja olisikin hyvä järjestää kohtuullisen matkan päässä, eräs vastanneista sijaisisistä ehdottikin, että lain pitäisi velvoittaa järjestämään vertaistukitapaamisia alle 50 kilometrin päähän. Tämän esimerkin 50 kilometrin velvoite ei kuitenkaan käytännössä ehkä toimisi juuri sen takia, että

vastaajista enemmistö asui haja-asutusalueilla. Haja-asutusalueilla kun ei välttämättä ole niin montaa sijaisperhettä, että saataisiin vertaisryhmä kokoon. Entä voisiko Internetiä käyttää apuna tässä asiassa? Kanadalaisessa Brownin (2010, 34) tutkimuksessa tuli nimittäin esiin, että sijaisvanhemmille on perustettu omia Internet- sivustoja, jotka luovat sijaisvanhemmille mahdollisuuden luoda ja lisätä yhteyksiä toisiin sijaisvanhempiin. Tämä mahdollistaisi myös niiden saavan vertaistukea, jotka eivät sitä nyt saa fyysisen etäisyyden takia. Olisi varmasti ainakin kokeilemisen arvoista.

Tutkimustuloksemme ovat hyvin samankaltaisia kuin Huuskon (2005, 96), jonka tutkimustuloksissa tulee esiin, että sijaisisät saivat erityisesti tukea puolisoilta sijaisisyydessä. Myös sukulaiset ja tuttavat koettiin tärkeinä tukijoina ja heiltä oli saatu lasten hoitoapua tarvittaessa ja henkistä tukea. Myös kanadalaiset sijaisvanhemmat toivat Brownin (2010, 33) tutkimuksessa esiin, että kumppanin tuki voi olla suuri voimavara sekä sukulaisten ja naapureiden apu. Suomalaisesta yhteiskunnasta eroten kanadalaisessa tutkimuksessa mainittiin useaan otteeseen naapurit. Suomessa monikaan ei kuitenkaan välttämättä edes tunne naapureitaan, saati että pyytäisi heiltä apua vanhemmuudessa tai lastenhoidossa.

Perhehoidon muutokset

On mielenkiintoista nähdä, miten uusi perhehoitajalaki tulee vaikuttamaan tukimuu-
toihin ja millä aikavälillä. Vastaako uusi laki perhehoitajien tarpeisiin? Entä saadaanko perhehoidon määrää lisättyä? Lain myötä ollaan ottamassa suuri askel kohti perhehoitovaltaista maata. Tästä syystä on välttämätöntä, että myös perhehoitajien oikeudet ja etuudet paranevat samaan aikaan. Merkittävimpänä muutoksina voidaan nostaa taloudellisen tuen korottaminen ja oikeus lomittajaan. Nämä muutokset toivottavasti kannustavat pariskuntia ryhtymään perhehoitajiksi.

On huomion arvoista, että tutkimuksessamme vain yksi vastaaja oli 26- 35 vuotias. Kun perhehoidosta tulee ensisijainen sijaishuollon muoto, tarvitaan myös lisää per-

hehoitajia, joista on nykyin pula. Rekrytoinnissa tulisikin ottaa huomioon se, miten saada juuri tuo kyseinen tai nuorempi ikäluokka kiinnostumaan sijaisvanhemmuudesta. Ikänsä puolesta tämä ryhmä olisi mainio alkamaan sijaisvanhemmaksi, tuossa iässä kun yleensä aletaan perhettä perustaa. Kyseinen ikäluokka myös ehkä jaksaisi paremmin kuin esimerkiksi yli 50 vuotiaana sijaisvanhemmaksi ryhtyvät. Lakimuutosten myötä perhehoito voi alkaa tuntua houkuttelevammalta esimerkiksi lapsettomille pareille.

Jatkotutkimusaiheena voisi olla 1.tammikuuta 2012 voimaan astuvien lakimuutosten ja uudistusten vaikutukset sijaisisien kokemuksiin tukimuodoista. Tutkimus olisi järkevää toteuttaa aikaisintaan loppuvuodesta 2012, koska varmasti kestää ennen kuin lakimuutokset kunnolla jalkautuvat perhehoitajien arkeen. Olisi mielenkiintoista nähdä, mitä vaikutusta lakimuutoksilla on ja miten tulokset eroaisivat tästä tutkimuksesta.

Sijaisisyys on edelleen melko kartoittamatonta aluetta, minkä vuoksi tutkimuksemme antaa työelämälle arvokasta tietoa sijaisisyydestä ja sijaisisien kokemuksista. Sijaisisien ääni tarvittaisiin saada kuuluvaksi myös valtakunnallisella tasolla, toivottavasti lakimuutokset saisivat tutkijoita innostumaan aiheesta ja oivaltamaan aiheen tutkimisen tärkeyden.

9 LÄHTEET

Back-Kiianmaa, R & Hakkarainen, P. 2008. Sijaisvanhemmat tarvitsevat riittävät valmiudet ryhtyä sijaisvanhemmaksi. Teoksessa Sijoita perheeseen – perhehoito inhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona. Toim. Ketola, J. Juva: PS- kustannus.

Brown, J. 2010. Fostering children with disabilities. Social Work Now: The Practice Journal of Child, Youth and Family. Viitattu 4.10.2011.

[Http://www.cyf.govt.nz/documents/about-us/publications/social-work-now/final-swn-nov-2010.pdf](http://www.cyf.govt.nz/documents/about-us/publications/social-work-now/final-swn-nov-2010.pdf).

Digium. N.d. Viitattu 5.9.2011. [Http://www.digium.fi/etusivu](http://www.digium.fi/etusivu).

Hakkarainen, P. Kuukkanen, M. & Piispanen, H. 2010. Perhehoidon tietopaketti 2010. Perhehoitoliitto ry.

Halme, A & Koskinen, H. 2010. Huostaanotettu lapsi uudessa perheessä: Kokemuksia sijaisvanhempien näkökulmasta. Opinnäytetyö. Tampereen ammattikorkeakoulu, hoitotyön koulutusohjelma. Viitattu 8.3.2011.

[Https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/13740/Koskinen_Halme.pdf?sequence=1](https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/13740/Koskinen_Halme.pdf?sequence=1).

Heikkilä, T. 2004. Tilastollinen tutkimus. 5. uudistettu painos. Helsinki: Edita Prima Oy.

Heikkilä, T. 2008. Tilastollinen tutkimus. 7. uudistettu painos. Helsinki: Edita Prima Oy.

Hirsjärvi, S. Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.

Huttunen, J. 2001. Isänä olemisen suunnat. Juva: PS- kustannus.

Huusko, R. 2005. Sijaisisyys: Miesten kokemuksia institutionaalisesta vanhemmuudesta. Pro gradu- tutkielma. Jyväskylän yliopisto, kasvatustieteiden laitos, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, sosiaalityö. Viitattu 9.3.2011.

[Https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/11556/URN_NBN_fi_jyu-2006196.pdf?sequence=1](https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/11556/URN_NBN_fi_jyu-2006196.pdf?sequence=1).

Höjer, I. 2002. What happens in the foster family? Göteborg University. Sweden. Viitattu 11.10.2011. [Http://www.perhehoitoliitto.fi/ifco2002/IFCOHojer.pdf](http://www.perhehoitoliitto.fi/ifco2002/IFCOHojer.pdf).

Janhunen, T. 2009. Työnohjaus on mahdollisuus. Perhehoito 3, 14–15.

Ketola, J. 2008. Perhehoito ennen ja nyt. Teoksessa Sijoita perheeseen – perhehoito inhimillisenä ja taloudellisenä vaihtoehtona. Toim. Ketola, J. Juva: PS- kustannus.

Ketola, J. 2008. Lasten ja nuorten perhehoito. Teoksessa Sijoita perheeseen – perhehoito inhimillisenä ja taloudellisenä vaihtoehtona. Toim. Ketola, J. Jyväskylä: PS- kustannus.

Koivumäki, R. 2009. Isyyttä alihankintana. Narratiivinen analyysi sijaisinä toimivien miesten identiteetin rakentumisesta. Lisensiaatintutkimus. Tampereen yliopisto. Viitattu 8.9.2011. <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/lisuri00113.pdf>.

KvantiMOTV. 2008a. Mittaaminen: Mittarin luotettavuus, Mittarin reliabiliteetti. Viitattu 2.9.2011.

<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/mittaaminen/luotettavuus.html>.

KvantiMOTV. 2008b. Mittaaminen: Mittarin luotettavuus, Mittarin validiteetti. Viitattu 2.9.2011.

<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/mittaaminen/luotettavuus.html>.

KvantiMOTV. 2008c. Frekvenssijakauma, keski- ja hajontaluvut. Viitattu 3.11.2011.

<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/frekvenssi/harjoitus1.html>.

KvantiMOTV. 2007. Mittaaminen: Muuttujien ominaisuudet. Viitattu 4.11.2011.

<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/mittaaminen/ominaisuudet.html>.

KvantiMOTV. 2004a. Tilastollinen päättely. Viitattu 3.11.2011.

<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/paattely/paattely.html>.

KvantiMOTV. 2004b. Ristiintaulukointi. Viitattu 3.11.2011.

<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/ristiintaulukointi/ristiintaulukointi.html>.

KvantiMOTV. 2003a. Otos ja otantamenetelmät. Viitattu 1.9.2011.

<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/otos/otantamenetelmat.html>.

KvantiMOTV. 2003b. Keskiluvut. Viitattu 3.11.2011.

<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/keskiluvut/keskiluvut.html#aritmeettinen>.

Kärkkäinen, A. Partanen, S & Rabinä-Lehti, H. 2010. ”Tärkein jaksamisen tuki on varmistettu vapaa”. Oikeus vapaaseen sijaisvanhempien sosiaalisena tukena ja työhyvinvoinnin edistäjänä. Opinnäytetyö. Savonia ammattikorkeakoulu. Viitattu 9.3.2011. https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/22624/Karkkainen_Anniina%20Partanen_Sirpa%20Rabina-Lehti_Henna.pdf?sequence=1.

L 8.4.2011/316. Laki lastensuojelulain 50 § muuttamisesta. Säädös valtion säädöstietopankki Finlexin sivustolla. Viitattu 12.9.2011. <http://www.finlex.fi>, lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö.

L 8.4.2011/317. Laki perhehoitajalain muuttamisesta. Säädös valtion säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 12.9.2011. <http://www.finlex.fi>, lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö.

L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki. Säädös valtion säädöstietopankki Finlexin sivustolla. Viitattu 9.3.2011. <http://www.finlex.fi>, lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö.

L 3.4.1992/312. Perhehoitajalaki. Säädös valtion säädöstietopankki Finlexin sivustolla. Viitattu 9.3.2011. <http://www.finlex.fi>, lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö.

L 17.9.1982/710. Sosiaalihuoltolaki. Säädös valtion säädöstietopankki Finlexin sivustolla. Viitattu 2.3.2011. <http://www.finlex.fi>, lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö.

Laimio, A & Karnell, S. 2010. Vertaistoiminta kannattaa. Vertaistoiminta – kokemuksellista vuorovaikutusta. Asumispalvelusäätiö ASPA.

Lamminen, A & Rantanen, R. 2007. Lastensuojelun perhehoitosijoitusten purkautuminen: Kartoitus Keski-Suomen ja Kangasniemen kuntien sijoittamien lasten purkautuneista sijoituksista 2000 - 2006. Opinnäytetyö. Jyväskylän Ammattikorkeakoulu. Viitattu 8.3.2011. https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/17836/jamk_1199788821_1.pdf?sequence=2.

Maatsalo, V. 2010. Isyyden monet muodot – Lastensuojelun sijaisyyden merkityksiä isäryhmän sanoittamana. Opinnäytetyö. Järvenpään Diakonia-ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma. Viitattu 2.3.2011. http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/12128/Maatsalo_Ville.pdf?sequence=1.

Marjomaa, P & Laakso, M. 2010. Terveisiä täältä kodista! Lasten, sijaisvanhempien, syntymävanhempien ja sosiaalityöntekijöiden näkökulmia lastensuojelun perhehoitoon. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja n:o 17. Viitattu 10.10.2011.

[Http://pelastakaalapsset-fi](http://pelastakaalapsset-fi)

bin.directo.fi/@Bin/33df34eb872034e14d88b1a6be71e032/1318250558/application/pdf/79058/Perhehoitoraportti2010.pdf.

Metsämuuronen, J. 2003. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Mykkänen, J. 2010. Isäksi tulon tarinat, tunteet ja toimijuus. Jyväskylän yliopisto.

Mäkinen, T. 2010. Sijoitusprosessin lainmukainen toteutuminen lapsen näkökulmasta pienryhmäkodissa. Opinnäytetyö. Hämeen Ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Viitattu 9.3.2011.

<https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/17391/Sijoitusprosessin%20lainmukainen%20toteuttaminen%20lapsen%20nakokulmasta%20pienryhmakodissa.pdf?sequence=1>.

Nurminen, K-M. 2011. Lainsäädäntö uudistuu -painopiste perhehoitoon! Perhehoito 1, 8.

Nurminen, K-M. 2010. Perhehoitoon hurautaneet – Hiljainen tieto siirtyy eteenpäin mentoroinnissa. Perhehoito 3, 11.

Raitanen, T. 2008. Sijaisvanhempien vertaisryhmäkokemuksia. Teoksessa menetyksistä mahdollisuuksiin – perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Toim. Ketola, J. Jyväskylä: PS- kustannus.

Seligson, A.2008. Sosiaaliala ja sukupuoli. Sosiaalialan kehittämishankkeen sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:70. Helsinki: Yliopistopaino. Viitattu 12.9.2011.

[Http://pre20090115.stm.fi/vk1202894755978/passthru.pdf](http://pre20090115.stm.fi/vk1202894755978/passthru.pdf).

Sosiaaliportti. 2011. Lastensuojelun käsikirja. Perhehoidon tukirakenteet. Viitattu 12.9.2011. [Http://www.sosiaaliportti.fi/Page/4da215b5-b984-423c-a2c7-f94fae70f944.aspx](http://www.sosiaaliportti.fi/Page/4da215b5-b984-423c-a2c7-f94fae70f944.aspx).

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2010a. Lainsäädännön muutostarpeet perhehoidossa. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2010:15. Viitattu 17.10.2011.

[Http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39503&name=DLFE-11506.pdf](http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39503&name=DLFE-11506.pdf).

- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2010b. Kuntainfo 6/2010. Perhehoidon palkkiot ja korvaukset vuonna 2011. Viitattu 10.3.2011.
[Http://www.stm.fi/tiedotteet/kuntainfot/kuntainfo/view/1547235](http://www.stm.fi/tiedotteet/kuntainfot/kuntainfo/view/1547235).
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2008. Isien ja isyyden tukeminen äitiys- ja lastenneuvoloissa. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:24. Helsinki: Yliopistopaino. Viitattu 12.10.2011.
[Http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3639.pdf&title=Isat ja isyyden tukeminen äitiys ja lastenneuvoloissa fi.pdf](http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3639.pdf&title=Isat+ja+isyyden+tukeminen+aitiys+ja+lastenneuvoloissa+fi.pdf).
- Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. 2011. TANEn hallitusohjelmataavoitteet 2011- 2015
[Http://www.tane.fi/c/document_library/get_file?folderId=82525&name=DLFE-2019.pdf](http://www.tane.fi/c/document_library/get_file?folderId=82525&name=DLFE-2019.pdf). Viitattu 16.10.2011. [Http://www.tane.fi/fi](http://www.tane.fi/fi).
- Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. 2008. Miehet ja tasa-arvopolitiikka. Viitattu 9.9.2011. [Http://www.tasa-arvoaalit.fi/ehdokkaalle/tasa-arvotemat/miehet ja tasa-arvopolitiikka](http://www.tasa-arvoaalit.fi/ehdokkaalle/tasa-arvotemat/miehet+ja+tasa-arvopolitiikka).
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2011. Tilastot ja rekisterit. Lastensuojelu 2009. Viitattu 10.3.2011.
[Http://www.stakes.fi/FI/tilastot/aiheittain/Lapsuusjaperhe/lastensuojelu.htm](http://www.stakes.fi/FI/tilastot/aiheittain/Lapsuusjaperhe/lastensuojelu.htm).
- Tervonen-Arnkil, K. 2008. Sijaisperheen intensiivinen tukeminen. Teoksessa Mene-tyksistä mahdollisuuksiin – perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Toim. Ketola, J. Juva: PS- Kustannus.
- Valtakunnalliset sijaishuollon laatuksiteerit. 2004. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja. Lastensuojelun Keskusliitto ry. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Vehkalahti, K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.
- Vilkka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Vuori, J. 2004. Isyyden mallit ja isien valinnat. Teoksessa Isäkirja. Toim. Aalto, I & Ko-
 lehmainen, J. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

LIITTEET

Liite 1. Sähköpostin saatekirje

Hei Perhehoitoliitosta,

Toivon mukaan mahdollisimman moni sijaisisä käyttäisi 10 min ajastaan ja vastaisi kysymyksiin. Perhehoitoliitto ry tekee yhteistyötä Jennin ja Minnan kanssa opinnäytetyön kanssa. Aihe on tärkeä ja toivon mukaan opiskelijat saisivat mahdollisimman monen sijaisisän vastaukset ja kokemukset työhönsä.

Otin jäsenrekisteristä henkilöt joiden sähköpostiosoite on sinne ilmoitettu. Naispuoliset perhehoitajat voivat vinkata miehilleen, että vastaisivat kyselyyn. Emme ole luovuttaneet yhteystietoja opiskelijoille vaan lupauduimme lähettämään meille toimitetun materiaalin perhehoitajille suoraan.

Perhehoitoliitto ry

Alla saateviesti ja linkki vastaamiseen.

Hyvä sijaisisä!

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Jyväskylän ammattikorkeakoulusta ja keräämme aineistoa opinnäytetyöhömmme. Opinnäytetyömme "Sijaisisien ääni kuuluvaksi" tarkoituksena on kartoittaa Teidän, sijaisisänä toimivan, kokemuksia tukimuodoista ja selvittää miten niitä voisi mielestänne kehittää. Vastauksellanne on merkitystä, sillä vastausten avulla voidaan kehittää Teille tarjottuja tukimuotoja.

Vastaamiseen menee 10- 15 minuuttia. Vastaukset käsitellään anonymisti, missään vaiheessa kyselyä tai vastausten käsittelyä ei ilmene vastaajan henkilöllisyys.

Vastaamaan pääsette alla olevasta linkistä.

<https://digiumenterprise.com/answer/?sid=641092&chk=7896AG7N>

Suuri kiitos ajastanne!

Ystävällisin terveisin

Jenni Puntanen

Minna Vainiontaus

Liite 2. Kyselyn saatekirje

Hyvä vastaaja!

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Jyväskylän ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyön yhteistyönä Perhehoitoliiton kanssa. Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa sijaisien kokemuksia tukimuodoista ja selvittää miten niitä voisi kehittää. Tulokset raportoidaan kirjallisena opinnäytetyönä, josta annetaan kopiot Perhehoitoliitolle ja Jyväskylän ammattikorkeakoulun kirjastoon. Opinnäytetyö on julkaisun jälkeen saatavilla myös sähköisenä versiona.

Vastauksellasi on merkitystä, sillä vastausten avulla voidaan kehittää Teille tarjottuja tukimuotoja.

Vastaukset käsitellään anonyymisti, missään vaiheessa kyselyä tai vastausten käsitelyä ei ilmene vastaajan henkilöllisyys. Vastaukset tuhoamme analysoinnin jälkeen. Vastausaikaa on huhtikuun 2011 loppuun saakka. Vastaamisessa kestää noin 15 minuuttia.

Kiitos vaivannäöstäsi!

Ystävällisin terveisin

Jenni Puntanen

Minna Vainiontaus

Liite 3. Lopullinen kysely

1. Ikä

- Alle 26
- 26-35
- 36-45
- 46-55
- 56-65
- Yli 65

2. Siviilisääty

- Avio-/ Avoliitto
- Naimaton
- Eronnut
- Leski

3. Koulutus

- Ei koulutusta
- Peruskoulu
- Ammattikoulutus
- Lukio
- Korkeakoulututkinto
- Jokin muu, mikä _____

4. Käytkö kodin ulkopuolella töissä?

- Kyllä
- En

5. Koetko, että taloudellinen tuki mahdollistaa halutessasi täyspäiväisenä sijaisvanhempana toimimisen?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

6. Asuinkuntanne asukasmäärä

- Alle 10 000
- 10 001- 20 000
- 20 001- 40 000
- 40 001- 70 000
- 70 001- 100 000
- yli 100 000

7. Kotinne sijaitsee

- Haja-asutusalueella
- Taajamassa

8. Onko Sinulla biologisia lapsia?

- Kyllä
- Ei

9. Kuinka kauan olet toiminut sijaisänä?

- Alle vuoden
- 1-3 vuotta
- 4-6 vuotta
- 7-10 vuotta
- 10-15 vuotta
- Yli 15 vuotta

10. Kuinka monen lapsen sijaisänä toimit tällä hetkellä?

- 1 lapsen
- 2 lapsen
- 3 lapsen
- 4 lapsen
- 5 lapsen
- 6 lapsen
- 7 lapsen
- En toimi tällä hetkellä yhdenkään lapsen sijaisänä

11. Toimitko sellaisen lapsen sijaisänä, jonka yksilölliset tarpeet vaativat erityistä tukea ja huomiota arjessa tai esimerkiksi terapia- tai terveydenhuollonkäyntejä?

Kyllä

En

12. Jos vastasit edelliseen kysymykseen kyllä, millaisia yksilöllisen tuen tarpeita sijoitetulla lapsella on arjessa Sinun näkökulmastasi?

---

13. Kävitkö PRIDE- ennakovalmennuksen ennen sijaisäksi ryhtymistä?

En

Kyllä, sen järjesti _____

14. Kävitkö jonkun muun kuin PRIDE- ennakovalmennuksen?

En

Kyllä, minkä ja milloin _____

Sain mielestäni PRIDE- ennakovalmennuksesta riittävät valmiudet toimia sijaisänä

Samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri mieltä	Eri mieltä	En osaa sanoa
☐	☐	☐	☐	☐

Olisin kaivannut PRIDE- ennakovalmennuksessa lisää tietoa, miten

- hoitaa ja kasvattaa lasta
- tukea sijoitetun lapsen kehitystä
- tukea sijoitetun lapsen emotionaalista ja sosiaalista kehitystä ja kasvua
- huomioida mahdolliset kehityksen viiveet
- tukea lapsen suhteita biologisiin vanhempiin sekä muihin läheisiin
- sitoutua lapseen
- tehdä yhteistyötä lapsen asioissa eri tahojen kanssa
- en olisi kaivannut mitään lisää
- jokin muu, mikä _____

Sain mielestäni ennakovalmennuksesta riittävät valmiudet toimia sijaisinä

Samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri mieltä	Eri mieltä	En osaa sanoa
( )	( )	( )	( )	( )

Olisin kaivannut ennakovalmennuksessa lisää tietoa, miten

- hoitaa ja kasvattaa lasta
- tukea sijoitetun lapsen kehitystä
- tukea sijoitetun lapsen emotionaalista ja sosiaalista kehitystä ja kasvua
- huomioida mahdolliset kehityksen viiveet
- tukea lapsen suhteita biologisiin vanhempiin sekä muihin läheisiin
- sitoutua lapseen
- tehdä yhteistyötä lapsen asioissa eri tahojen kanssa
- en olisi kaivannut mitään lisää
- jokin muu, mikä _____

15. Sosiaalityöntekijän tuki

	Samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri mieltä	Eri mieltä	En osaa sanoa
Saan sosiaalityöntekijältä riittävästi tukea sijaisyydessä	( )	( )	( )	( )	( )
Sosiaalityöntekijä asioidessaan kanssamme huomioi minut tasavertaisena sijaisvanhempana sijaisäitiin verrattuna	( )	( )	( )	( )	( )
Yhteydenottokynnys sosiaalityöntekijään on matala	( )	( )	( )	( )	( )
Sosiaalityöntekijän tavoittaminen on vaikeaa	( )	( )	( )	( )	( )
En koe sosiaalityöntekijän tukea tärkeäksi	( )	( )	( )	( )	( )

16. Sosiaalityöntekijän tuki

	Samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri mieltä	Eri mieltä	En osaa sanoa
Sijoitetun lapsen sosiaalityöntekijän tekemät kotikäynnit ovat olleet riittäviä	( )	( )	( )	( )	( )
Sosiaalityöntekijän yhteydenpito puhelimitse on ollut riittävää	( )	( )	( )	( )	( )
Sosiaalityöntekijän yhteydenpito sijoitettuun lapseen ei ole ollut riittävää	( )	( )	( )	( )	( )
Sosiaalityöntekijältä on saanut riittävästi tietoa tarjolla olevista taloudellisista tukimuodoista	( )	( )	( )	( )	( )
Sosiaalityöntekijältä on saanut riittävästi tietoa tarjolla olevista koulutuksista	( )	( )	( )	( )	( )
Sosiaalityöntekijältä ei ole saanut riittävästi tietoa työnhajuksesta	( )	( )	( )	( )	( )

17. Miten usein olette sosiaalityöntekijän kanssa yhteydessä?

- Useita kertoja kuukaudessa
- Kaksi kertaa kuukaudessa
- Kerran kuukaudessa
- Parin kuukauden välein
- Muutaman kuukauden välein
- Pari kertaa vuodessa
- Kerran vuodessa
- Muuten, miten _____

18. Mihin yhteydenpito sosiaalityöntekijän kanssa on liittynyt?

- Sijoitetun lapsen asioihin
- Sijoitetun lapsen biologisten vanhempien asioihin
- Sijaisvanhemman asioihin
- Muuhun, mihin _____

19. Miten sosiaalityöntekijältä saatu tuki on vaikuttanut toimintaani sijaisänä?

Missä asioissa et ole kokenut tulleeasi tasavertaisesti huomioiduksi?

- Sosiaalityöntekijän yhteydenpidossa perheeseen
- Sosiaalityöntekijän kotikäynneillä
- Sosiaalityöntekijän tapaamisissa
- Muissa asioissa, missä _____

20. Sijaisvanhemmille järjestetyt koulutukset

	Samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri mieltä	Eri mieltä	En osaa sanoa
Saan riittävästi tietoa järjestetyistä koulutuksista	( )	( )	( )	( )	( )
Koulutuksia on riittävästi tarjolla	( )	( )	( )	( )	( )
Koulutuksia pidetään sopivan välimatkan päässä	( )	( )	( )	( )	( )
Koulutuksista on hyötyä sijaisisyydessä	( )	( )	( )	( )	( )

21. Mistä aiheista kaipaisin lisää koulutuksia?

- Lapsen sosiaalisesta kehityksestä
- Lapsen emotionaalisesta kehityksestä
- Lapsen fyysisestä kehityksestä
- Lapsen psyykkisestä kehityksestä
- Kiintymyssuhteen muodostumisesta
- Toimimisesta biologisten vanhempien kanssa
- Tarjolla olevista tukimuodoista
- Miten tukea omia biologisia lapsia sijoitetun lapsen tullessa
- Miten tukea parisuhdetta sijaisvanhemman arjessa
- En tällä hetkellä kaipaa koulutuksia
- Jostain muusta, mistä _____

22. Miten koulutuksista saatu tuki on vaikuttanut toimintaani sijaisinä?

---

23. Onko Sinulle tarjottu sijaisyyteesi liittyvää työnohjausta?

- Kyllä
- Ei

24. Saatko tällä hetkellä työnohjausta?

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa

Miten saat työnohjausta?

- Yksilönä
- Parina
- Ryhmässä

Miten usein saat työnohjausta?

- Kaksi kertaa kuukaudessa
- Kerran kuukaudessa
- Parin kuukauden välein
- Muutaman kuukauden välein
- Pari kertaa vuodessa
- Muu, mikä _____

Olen sitä mieltä, että tarvitsisin sijaisisyyteen liittyvää työnohjausta

Samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri mieltä	Eri mieltä	En osaa sanoa
☐	☐	☐	☐	☐

Koetko, että työnohjauksesta on ollut Sinulle tukea?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

25. Miten työnohjauksesta saatu tuki on vaikuttanut toimintaani sijaisvanhempana?

---

26. Vapaat

	Samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri mieltä	Eri mieltä	En osaa sanoa
Perhehoitajan vapaita on tarpeeksi	☐	☐	☐	☐	☐
Saan pidettyä vapaitaani	☐	☐	☐	☐	☐
Saan tukea sosiaalityöntekijältä vapaiden pitämisessä	☐	☐	☐	☐	☐
Saan tukea läheisiltäni vapaiden pitämisessä	☐	☐	☐	☐	☐
Taloudellinen tuki mahdollistaa vapaiden pitämisen	☐	☐	☐	☐	☐

27. Kaipaanko muuta tukea vapaiden pitämiseksi? En Kyllä, mitä _____

28. Sijaisvanhemmuuteen liittyvä vertaistuki

	Samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri mieltä	Eri mieltä	En osaa sanoa
Saan riittävästi tietoa vertaistuesta	( )	( )	( )	( )	( )
Minulla on mahdollisuus halutessani antaa vertaistukea	( )	( )	( )	( )	( )
Minulla on mahdollisuus halutessani saada vertaistukea	( )	( )	( )	( )	( )
Vertaistoimintaa on riittävästi tarjolla	( )	( )	( )	( )	( )
En tiedä millaista vertaistukitoimintaa sijaisvanhemmille on olemassa	( )	( )	( )	( )	( )
Vertaistuen käyttöä rajoittaa fyysinen etäisyys	( )	( )	( )	( )	( )

29. Tietoa vertaistuesta olen saanut

Sosiaalityöntekijältä

Muilta perhehoitajilta

Perhehoitoliitolta

Läheisiltä

Olen itse etsinyt tietoa

En mistään

Muualta, mistä _____

30. Olen saanut/ antanut vertaistukea

- Kyllä
 Ei
 En osaa sanoa

Vertaistuellalla on mielestäni merkitystä

	Kyllä	Ei	En osaa sanoa
jaksamisessa	☐	☐	☐
tiedon hankinnassa	☐	☐	☐
ongelmanratkaisussa	☐	☐	☐
kokemusten jakamisessa	☐	☐	☐
arjen hallinnassa	☐	☐	☐
sijoitetun lapsen sopeutumisessa uuteen kotiin	☐	☐	☐
biologisten lasten sopeutumisessa muuttuneeseen perhetilanteeseen	☐	☐	☐
parisuhteen hyvinvoinnissa	☐	☐	☐
johonkin muuhun, mihin	☐	☐	☐

31. Miten vertaistuki on vaikuttanut toimintaani sijaisinä?

---

32. Oletko saanut läheisiltä (sukulaiset, ystävät) tukea sijaisyydessä?

Kyllä

En

33. Millaista tukea olet läheisiltä saanut sijaisyydessä?

Vertaistukea vanhemmuudessa

Taloudellista tukea

Sijoitetun lapsen hoitoapua

Tukea arjen pyörittämisessä

Tukea oman vapaa-ajan mahdollistamisessa

Muuta, mitä _____

34. Keneltä saadun tuen koet tärkeimmäksi ja miksi? (sosiaalityöntekijä, vertaiset, läheiset)

---

35. Millaista tukea kaipaisit, jota ei ole tällä hetkellä tarjolla? Miten kehittäisit olemassa olevia tukimuotoja?

---

36. Mitä muuta haluaisit vielä sanoa? (Sijaisyydestä, tukimuodoista jne.)
